

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest

**DONALD DUCK PROTIV ADOLFA HITLERA:
ULOGA FILMA I FILMSKE INDUSTRIJE U
SJEDINJENIM AMERIČKIM DRŽAVAMA ZA VRIJEME
DRUGOG SVJETSKOG RATA**

Diplomski rad

Marko Lovrić

Mentor: Dr. sc. Hrvoje Klasić

Zagreb, 2013.

Sadržaj

I. Uvodna razmatranja.....	1
II. Razrada.....	3
II.1. <i>All Quiet on the Western Front</i> – Antiratni i antinacistički filmovi do napada na Pearl Harbor.....	3
II.2. <i>The Fighting 69th</i> – Slabljenje izolacionizma, napad na Pearl Harbor i uspostava pozadinske fronte.....	5
II.3. <i>So Proudly We Hail</i> – Suradnja filmske industrije i državnih službi.....	6
II.4. <i>Yankee Doodle Dandy</i> – Igrani filmovi ratne i patriotske tematike.....	9
II.5. <i>Why We Fight</i> – Dokumentarni filmovi ratne tematike.....	13
II.6. <i>Der Fuehrer's Face</i> – Filmovi i tretman neprijatelja.....	15
II.7. <i>Mission to Moscow</i> – Filmovi i tretman saveznika.....	19
II.8. <i>Private Snafu</i> – Filmovi kao sredstvo obuke i edukacije vojnika.....	23
II.9. <i>The New Spirit</i> – Filmovi kao sredstvo prikupljanja novčanih sredstava za ratne operacije.....	25
II.10. <i>Ration Bored</i> – Filmovi i američka kućanstva u ratno doba.....	28
II.11. <i>Saludos Amigos</i> – Filmovi kao oruđe Ureda koordinatora za međuameričke poslove.....	29
II.12. <i>The Negro Soldier</i> – Filmovi i odnos prema Afroamerikancima.....	33
III. Zaključna razmatranja.....	36
Literatura i izvori.....	38
Prilozi.....	43

Donald Duck protiv Adolfa Hitlera: Uloga filma i filmske industrije u Sjedinjenim Američkim Državama za vrijeme Drugog svjetskog rata

Marko Lovrić

Sažetak:

Tijekom prve polovice 20. Stoljeća, film se često koristio u propagandne svrhe, prvenstveno u totalitarnim režimima, u službi države. Filmovi se oblikuju prema ideološkim odrednicama vladajuće političke elite. U zemljama poput SAD-a filmovi se oblikuju prema trendovima i zahtjevima tržišta, neovisno od države. Odjeci političkih i ratnih zbivanja iz Europe i Azije manifestirali su se u američkim filmovima do 1941. godine. Nakon napada na Pearl Harbor i ulaska SAD-a u Drugi svjetski rat, značajno se mijenja odnos američke filmske industrije i državnih službi. Također, film igra važnu ulogu u društvu obilježenom ratnim zbivanjima, takozvanoj pozadinskoj fronti. Literatura koja obrađuje ovu tematiku uistinu je bogata, kao i filmska građa dostupna istraživačima. Kombinacijom odabrane znanstvene literature i izvorne filmske građe, ovaj rad pokušava proniknuti u odnose između filmskih studija i državnih službi, te otkriti razmjere utjecaja filma na američko društvo. Iako su filmski studiji uglavnom bili spremni na suradnju radi ostvarenja ratne pobijede, njihov odnos sa državnim službama bio je kompleksan, šaroliko klupko korespondencije, savjetovanja i kompromisa. Filmovi su, nudeći zabavu, nastojali olakšati život Amerikanaca u ratno doba. Istodobno, nastojali su ih adekvatno informirati, educirati i senzibilizirati za neka pitanja ključna za funkcioniranje pozadinske fronte i ratnog stroja. Također, korišteni su u vanjskopolitičke svrhe, te kao oruđe koje je trebalo umiriti uzburkane međurasne odnose.

Ključne riječi: Drugi svjetski rat, Sjedinjene Američke Države, film, filmska industrija, propaganda

I. Uvodna razmatranja

Još od prvih filmskih projekcija, umjetnici su bili svjesni da medij pokretnih slika ostavlja snažan dojam na publiku. Kombinacija glumačkih izvedbi, kadrova kamere i montaže oblikovala je umjetničku formu, koja je bila sposobna izazvati jake emocije kod gledatelja i snažno utjecati na njihov način razmišljanja. Toga su, u formativnim godinama filmskog medija, postali svjesni i političari, ili barem osobe s političkim ciljevima. Već je tijekom Prvog svjetskog rata film korišten u propagandno-političke svrhe. No, film će kao političko i društveno oruđe ući u svoje zlatno razdoblje između dva rata. Nakon Oktobarske revolucije Lenjin i ostali sovjetski vođe isticali su kako je filmska umjetnost najvažnija umjetnost. Sovjetski filmaši koristili su medij kao eksperiment – u stvaranju umjetničkog izričaja, ali i sredstva ideološke indoktrinacije. Tijekom Staljinove vladavine film postaje važno sredstvo u izgradnji njegovog kulta ličnosti. Slična će sudbina dočekati i film u Njemačkoj. Godine 1933. kompletna filmska industrija dolazi pod državnu kontrolu, te postaje nacistička platforma za ostvarenje kulturne revolucije. Snimani su brojni filmovi, u kojima su se isticali politički skupovi, Hitlerovi govori, arijevska rasna superiornost, vojna nadmoć i iskvarenost državnih neprijatelja – Židova. Brojni totalitarni režimi, pogotovo oni nastali neposredno prije i tijekom Drugog svjetskog rata, slijedili su sovjetski i nacistički model po pitanju tretmana filmskog medija i filmske industrije.

Film je u totalitarnim sredinama trebao sudjelovati u oblikovanju pojedinaca prema ideološkoj paradigmi vladajuće elite. No, kakvu je ulogu film igrao u društvima demokratskog i kapitalističkog usmjerenja? U Sjedinjenim Američkim Državama, zemlji slobodnog tržišta, velike filmske kompanije slijedile su trendove, te su snimale filmove usklađene s ukusima publike. Ali kako jedna slobodna filmska industrija djeluje u kriznim razdobljima? Ostaje li samostalna, ili je podložna određenoj državnoj kontroli? Kako je funkcionirala filmska industrija u SAD-u tijekom Drugog svjetskog rata? Koja je bila njezina uloga u političkom, vojnom, društvenom i kulturnom kontekstu? Ovaj rad nastojat će dati odgovore na ta pitanja, koristeći odabranu literaturu u kombinaciji sa izvornom filmskom građom. Znanstvena literatura – koja obrađuje povijest američkog filma u razdoblju tijekom 1930-ih i 1940-ih godina – vrlo je bogata,

te pokriva širok raspon tumačenja i istraživanja. Međutim, dostupna filmska građa i dalje je neiscrpno vrelo koje omogućuje nove interpretacije i kontekstualizacije.

II. Razrada

II.1. *All Quiet on the Western Front* – Antiratni i antinacistički filmovi do napada na Pearl Harbor

Nakon užasa Prvog svjetskog rata, ideje izolacionizma i anti-intervencionizma uhvatile su čvrste korijene u američkom društvu i politici. Zveckanje oružjem koje se moglo čuti u Europi i Aziji mnogim Amerikancima činilo se tako dalekim, pogotovo kada su bili suočeni sa propadajućom ekonomijom, uzrokovanom Velikom ekonomskom krizom, poznatom i kao Velikom depresijom. Ovo se odrazilo na medije i umjetnost, posebice filmsku industriju. Snažne antiratne i pacifističke poruke vidljive su u filmovima koji se bave Prvim svjetskim ratom, kao što su *The Big Parade* (*Velika parada*, 1925.)¹ i *All Quiet on the Western Front* (*Na Zapadu ništa novo*, 1930.). Braća Marx ismijala su rat i europejsku sklonost ratnim sukobima u svom filmu *Duck Soup* (*Pačja juha*, 1933.). Nakon što su na vlast u Njemačkoj došli Adolf Hitler i njegovi nacional-socijalisti, u američkim filmovima javlja se kritika i parodija njihove ideologije i politike. Već 1933. godine Hitler je ismijan u naslovu *Bosko's Picture Show* (*Boskova filmska predstava*) kratkom animiranom filmu iz serijala *Looney Tunes*. U parodiji *newsreela* (filmskog žurnala) vidimo kako karikatura Hitlera juri za karikaturom komičara Jimmyja Durantea, pokušavajući ga ubiti.²

Međutim, kako se bližio Drugi svjetski rat, rukovodioci filmskih studija uglavnom nisu imali želju producirati filmove koji se bave napetom situacijom u Europi, zbog straha od reakcije domaće publike sklone izolacionizmu, kao i želje da zaštite svoju poziciju na stranim tržištima. Ured za provođenje produkcijskih pravila (Production Code Administration, PCA), autocenzorsko tijelo filmske industrije, aktivno je promicalo ideju da se filmovi takve tematike ne bi trebali snimati. Ipak, neki producenti uspjeli su snimiti filmove koji su stvorili svojevrсни trend. Predvodnici u ovom pogledu

---

¹ Većina lokaliziranih inačica naslova filmova u ovom tekstu nastale su kao slobodan prijevod autora.

² Bordwell, David; Thompson, Kristin. *Film History: An Introduction*. Boston [etc.]: McGraw Hill, cop. 2003., 235; *Duck Soup*. Film. Leo McCarey. SAD: Paramount Pictures, 1933.; *Bosko's Picture Show*. Film. Friz Freleng; Hugh Harman. SAD: Warner Bros. Pictures, 1933.

bili su braća Harry i Jack Warner iz studija Warner Bros. Zgroženi nacistima i njihovom antisemitskom politikom, Warneri su prestali izvoziti svoje filmove u Njemačku 1936. godine. Godine 1939. snimili su prvi otvoreno antinacistički film, *Confessions of a Nazi Spy* (*Ispovijest nacističkog špijuna*), koji je svoju premijeru doživio četiri mjeseca prije početka Drugog svjetskog rata. *Confessions of a Nazi Spy* označio je početak trenda, te su i drugi studiji krenuli s produkcijom filmova antinacističke tematike. Tako u produkciji studija MGM nastaju filmovi *Escape* (*Bijeg*, 1940.) i *The Mortal Storm* (*Oluja smrtnika*, 1940.), a u produkciji studija Twentieth Century Fox nastaju filmovi *Four Sons* (*Četiri sina*, 1940.) i *The Man I Married* (*Čovjek za kojeg sam se udala*, 1941.). No, iako je do kraja 1940. godine rat zakinuo studije za zaradu s većine europskih tržišta, producenti i dalje nisu bili skloni ekranizirati dramatičnu priču koja se odvijala s druge strane Atlantika. Bili su svjesni da mnogi Amerikanci čvrsto podržavaju izolacionistički stav, te su proizveli stotine filmova koji nisu sadržavali reference na Europu i rat.³ Čak su i spomenuti antinacistički filmovi bili ublaženi. Radnja filma *The Mortal Storm*, baziranog na knjizi Phyllis Bottome, ponešto je izmijenjena u odnosu na predložak. Sve reference na judaizam u filmu su uklonjene, te se umjesto izraza “židovski” koristi pojam “nearijevski”. Tek je u jednoj sceni zadržana referenca na židovstvo, kada vidimo jednog od likova, zatočenog u koncentracijskom logoru, kako na rukavu nosi oznaku “J”. Iako je veći dio publike mogao prihvatiti antinacističku tematiku filma, manja je vjerojatnost bila da će prihvatiti film koji se bavi tematikom antisemitizma. Pojam “nearijevski” trebao je osigurati izostanak reakcije dijela publike koji je imao antisemitske stavove.⁴

Međutim, Charles Chaplin nije bio toliko suzdržan. Godine 1940. snimio je film *The Great Dictator* (*Veliki diktator*), svoju žestoku parodiju i kritiku Adolfa Hitlera, Benita Mussolinija i njihovih totalitarnih ideologija. Chaplin je svojim prepoznatljivim izgledom bio predodređen ismijati *Führera*. Također, vrlo je otvoreno prikazao nacističku antisemitsku politiku. Simbolima, izrazima i radnjama istaknuo je da su Židovi proganjana grupacija u fiktivnoj Tomainiji, zemlji kojom vlada diktator Adenoid

---

³ Jewell, Richard B. *The Golden Age of Cinema: Hollywood, 1929-1945*. Malden [etc.]: Blackwell Publishing, 2007., 31.

⁴ Dick, Bernard F. *The Star-Spangled Screen: The American World War II Film*. Lexington: The University Press of Kentucky, 1996., 71.; *The Mortal Storm*. Film. Frank Borzage. SAD: Metro-Goldwyn-Mayer (MGM), 1940.

Hynkel, satirički ekvivalent Hitleru.⁵ Njegova parodija Hitlera bit će nagovještaj onoga što će slijediti u američkom filmu nakon napada na Pearl Harbor.

II.2. *The Fighting 69th* – Slabljenje izolacionizma, napad na Pearl Harbor i uspostava pozadinske fronte

Nakon izbijanja Drugog svjetskog rata SAD su se čvrsto držale svoje politike izolacionizma. Ipak, predsjedniku Franklinu D. Rooseveltu i vladi bilo je stalo do opstanka američkih saveznika, posebice Velike Britanije, te su ih opskrbljivali vojnim i živežnim potrepštinama. Tijekom kampanje za izbor predsjednika SAD-a, održane tijekom 1940. godine, demokratski kandidat Roosevelt i republikanski kandidat Wendell Willkie bili su skloni nastavku pružanja pomoći Velikoj Britaniji. Rooseveltov reizbor upućivao je na snažnu potporu glasača njegovim političkim idejama. U prosincu 1940. godine Roosevelt je u jednom od intervjua istaknuo da će SAD nastaviti pomagati svojim saveznicima. Tom prilikom izjavio je kako SAD “moraju biti veliki arsenal demokracije” (“We must be the great arsenal of democracy.”).⁶

Slabljenje izolacionizma odrazilo se i na filmsku industriju. Studio Warner Bros. bio je predvodnik i u ovom pogledu, te je snimio dva bezrezervno proratna filma. Iako su radnjom bili smješteni u razdoblje Prvog svjetskog rata, filmovi su očito ciljali na izolacioniste, te su sugerirali kako je vrijeme da promjene svoje stavove. Narativi oba filma bavili su se ključnim promjenama stavova glavnih likova. U filmu *The Fighting 69th (Borbena 69. regimenta, 1940.)* James Cagney tumači ulogu vojnika koji se ne može nositi sa pritiscima i strahotama bojišnice. Na kraju pronalazi hrabrost te žrtvuje svoj život. Još je istaknutiji bio film *Sergeant York (Narednik York, 1941.)*, biografija istoimenog ratnog heroja (tumači ga Gary Cooper) koji u početku odbija uzeti oružje u ruke zbog svojih vjerskih stavova. S vremenom dolazi do spoznaje kako je rat nužno zlo, te ubija veliki broj neprijateljskih vojnika i zarobljava cijeli bataljun Nijemaca. Film je postigao veliki uspjeh i stekao ogromnu popularnost. Ostali studiji također su doprinijeli slabljenju izolacionizma, snimivši filmove kao što su *A Yank in the R.A.F.*

---

⁵ *The Great Dictator*. Film. Charles Chaplin. SAD: United Artists, 1940.

⁶ Commager, Henry Steele, ur. *The American Destiny: Global War*. London: Orbis, cop. 1986., 43-44.

(*Jenki u R.A.F.-u*, 1941.), *I Wanted Wings* (*Želio sam krila*, 1941.), *Flight Command* (*Zapovjedništvo zrakoplovstva*, 1940.) i *International Squadron* (*Međunarodna eskadrila*, 1941.).⁷

Nakon 7. prosinca 1941. godine, situacija se drastično mijenja. Japanski napad na bazu Pearl Harbor nepovratno je gurnuo zemlju u rat. Dan kasnije američki Kongres objavio je ratno stanje s Japanom. Tri dana kasnije Njemačka i Italija objavile su rat SAD-u. Zemlja je žurno mobilizirala svoje ljudske i materijalne rezerve. Šestog siječnja 1942. godine, predsjednik Roosevelt najavio je zapanjujuće ciljeve proizvodnje: te je godine trebalo isporučiti 60 tisuća aviona, 45 tisuća tenkova, 20 tisuća protuzrakoplovnih topova i 18 milijuna tona nosivosti trgovinskih brodova. Sve aktivnosti zemlje – farmerstvo, tvornička proizvodnja, rudarstvo, trgovina, radna snaga, ulaganja, komunikacije, pa čak obrazovanje i kulturni pothvati – stavljene su na neki način pod novu i povećanu kontrolu. Zemlja je prikupljala goleme svote novca te stvarala veličanstvenu novu industriju za masovnu proizvodnju brodova, oklopnih vozila i aviona. Došlo je do velikog kretanja stanovništva. Napad na Pearl Harbor razoružao je sve pobornike izolacionizma, te omogućio brzu vojnu mobilizaciju. Nizom zakona o novačenju snage SAD-a brojile su ukupno 15.100.000 vojnika. Do kraja 1943. godine oko 65 milijuna muškaraca i žena bilo je u uniformama ili je radilo na mjestima koja su imala veze s ratom.⁸

II.3. *So Proudly We Hail* – Suradnja filmske industrije i državnih službi

Nakon ulaska SAD-a u rat, postavilo se pitanje: Što Hollywood može učiniti kako bi pomogao u ostvarenju pobjede? Nije bila upitna želja da se filmovi snimaju, svi su ih željeli. Osnovni problem bio je manjak filmske vrpce, s obzirom da je srebro, važan kemijski sastojak filmske vrpce, bilo važno za proizvodnju mnogih materijala u vojnoj industriji. Na dan 8. veljače 1942. godine, general Lewis Hershey, voditelj službe za novačenje boraca, proglasio je filmsku industriju “esencijalnom industrijom”, što je

---

⁷ Jewell, Richard B. *The Golden Age of Cinema: Hollywood, 1929-1945*. Malden [etc.]: Blackwell Publishing, 2007., 222-223.

⁸ Cincotta, Howard, ur. *Američka povijest: Kratki prikaz*. Zagreb: Informativna agencija SAD, 1998., 268.

značilo da su se muški zaposlenici mogli prijaviti za odgodu vršenja vojne službe zbog svojeg statusa “nezamjenjivih” radnika.⁹

Šest mjeseci nakon napada na Pearl Harbor javila se nova državna agencija, koja je, neovisno o PCA, krenula pregledavati scenarije, te nuditi kritičke savjete, kako bi usmjerila hollywoodske filmaše prema određenom cilju. Riječ je o Filmskoj agenciji pri Uredu za ratno informiranje (The Office of War Information, Bureau of Motion Pictures, OWI BMP).¹⁰ Roosevelt je agenciju OWI osnovao izvršnom naredbom u lipnju 1942. godine. Predsjednik je želio razriješiti administrativni kaos, koji je uzrokovao rad nekoliko propagandističkih agencija pokrenutih prije rata, čije su se jurisdikcije međusobno ispreplitale. Vjerovao je da su filmovi ključni čimbenik ratne propagande, te je zadužio agenciju OWI da imenuje činovnike koji će funkcionirati kao veza sa filmskim studijima. Roosevelt je inzistirao na tome da agencija treba izbjegavati ekscese “mržnje prema Hunima”,¹¹ koji su tijekom Prvog svjetskog rata bili karakteristika tadašnjeg Odbora za javno informiranje (Committee on Public Information, CPI), te okaljali filmsku propagandu. Angažirani suiskusni novinari, publicisti i medijske ličnosti, kako bi agenciji dali kredibilitet. Elmer Davis, popularni radijski komentator, imenovan je za voditelja agencije. Davis je isticao kako je jedini cilj njegove agencije “govoriti istinu”. Također, vjerovao je da je “najlakši način da se željena poruka prenese ljudima taj da se propagandna tematika provuče kroz zabavan film, čime publika nije ni svjesna kako je podvrgnuta propagandi”. Za ubrizgavanje pamtljive, ali suptilne propagande u filmove bila je zadužena već spomenuta sekcija OWI BMP. Za voditelja sekcije imenovan je bivši novinar Lowell Mellett, a njegov zamjenik bio je Nelson Poynter, tridesetdevetogodišnji liberalni izdavač novina *St. Petersburg Times*. Poynter je održavao svakodnevnu komunikaciju s filmskim studijima.¹²

Agencija je u srpnju 1942. godine kodificirala svoju viziju rata na 42 stranice *Priručnika za filmsku industriju (Manual for the Motion Picture Industry)*.¹³ Sekcija

---

⁹ Gomery, Douglas. *Movie History: A Survey*. Belmont: Wadsworth, cop. 1991., 187.

¹⁰ Jewell, Richard B. *The Golden Age of Cinema: Hollywood, 1929-1945*. Malden [etc.]: Blackwell Publishing, 2007., 145.

¹¹ “Huni” su bili jedan od pogrdnih naziva za Nijemce, koji se često rabio tijekom Prvog svjetskog rata.

¹² Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 269.

¹³ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 269.

OWI BMP zamolila je scenariste, producente i studijske rukovodioce da razmotre nekoliko pitanja prije nego li krenu sa produkcijom određenog filma:

1. Hoće li ovaj film pomoći u ratnoj pobjedi?
2. Koju ratnu situaciju ili problem namjerava razjasniti, dramatizirati ili interpretirati?
3. Ukoliko je riječ o “eskapističkom” filmu, hoće li nanijeti štetu ratnim naporima stvarajući iskrivljenu sliku SAD-a, njezinih saveznika, ili svijeta u kojemu živimo?
4. Koristi li se rat kao predložak za snimanje filma kojem je cilj stjecanje profita, čime nikako ne doprinosi ratnim naporima, te čak smanjuje utjecaj filmova koji su važniji?
5. Doprinosi li film nečime novim našem razumijevanju svjetskog sukoba i raznih zaraćenih strana, ili je takva tematika već bila adekvatno obrađena?
6. Kada film dosegne svoju maksimalnu cirkulaciju u kino-dvoranama, hoće li odražavati aktualnu situaciju i zadovoljiti određene potrebe koje su tada nužne, ili će biti zastario?
7. Govori li film istinu ili će današnja mladež imati razloga reći kako ih je zavela propaganda?¹⁴

Iako su filmaši sada bili suočeni sa dvije institucije koje su im potencijalno mogle ograničiti slobodu izražavanja, nije bilo mnogo prigovora iz njihovih redova. Filmska industrija bila je krcata patriotskim pojedincima koji su rado koristili medij za ostvarenje ratnih ciljeva. Također, propagandni su filmovi donosili zaradu. Publika, koja je bila gladna filmova koji su isticali ispravnost borbe Saveznika i neizbježnost konačne pobjede, hrlila je u kina kako bi im filmovi dali određenu dozu sigurnosti.¹⁵

Agencija OWI imala je određeni utjecaj na oblikovanje filmova. Na Mellettov zahtjev, učinjene su izmjene na filmovima kao što su *Pittsburgh* (1942.), *Keeper of the Flame* (Čuvarica plamena, 1942.) i *So Proudly We Hail* (Ponosno marširamo, 1943.). Iako je većina filmskih studija surađivala s agencijom, prosljeđujući nacрте scenarija, te dopuštajući činovnicima prisustvovanje na projekcijama “grubih verzija” filmova radi njihovih savjeta i komentara, cijela je suradnja funkcionirala na dobrovoljnom principu.

---

¹⁴ Jewell, Richard B. *The Golden Age of Cinema: Hollywood, 1929-1945*. Malden [etc.]: Blackwell Publishing, 2007., 145.

¹⁵ Jewell, Richard B. *The Golden Age of Cinema: Hollywood, 1929-1945*. Malden [etc.]: Blackwell Publishing, 2007., 145.

Osoblje OWI-ja imalo je ograničene mjere na raspolaganju, te nije moglo silom natjerati studije na prihvaćanje njihovih prijedloga, niti je moglo zaustaviti produkciju ili zabraniti distribuciju neželjenih filmova.¹⁶ Ipak, agencija je posjedovala određenu moć. Njezin rad nije trebalo shvatiti olako, s obzirom da je riječ o državnoj agenciji koja je funkcionirala tijekom ratnog razdoblja. Ukoliko filmski studio nije surađivao, riskirao je potencijalnu optužbu kako ne doprinosi ratnoj pobjedi. Također, državne su službe mogle potaknuti filmske kompanije na suradnju putem Ureda za cenzuru (Office of Censorship), koji je imao kontrolu nad dozvolama za izvoz. Ured je prilikom izdavanja dozvola uvažavao preporuke agencije OWI.¹⁷

Osim OWI-ja, filmski studiji morali su surađivati s ostalim državnim institucijama i službama ukoliko su željeli snimati određene vrste filmova. Ako su željeli surađivati sa Američkom vojskom i Američkom ratnom mornaricom radi snimanja filmova ratne tematike, tada su scenarije filmova morali pregledati i odobriti djelatnici određenog ogranka, te je vojnim savjetnicima trebalo biti omogućeno nadgledanje postupka produkcije filma. Naravno, zadaća ovih savjetnika bila je paziti na filmsku prezentaciju vojnih jedinica, s obzirom na uniforme, ponašanje, itd. Također, trebali su pripaziti da vojnici budu prezentirani u pozitivnom svjetlu u kontekstu svojih radnji, te da se u filmovima ne nađu informacije važne za državnu sigurnost, kako ne bi bile od koristi neprijateljima.¹⁸

II.4. *Yankee Doodle Dandy* – Igrani filmovi ratne i patriotske tematike

Američke državne službe skicirale su šest osnovnih predložaka za filmove koji se izravno ili neizravno bave ratom. Prvi se odnosio na sam rat, što je uključivalo filmove kao što su *This Above All* (*Ovo iznad svega*, 1942.) i *Watch on the Rhine* (*Straža na Rajni*, 1943.). Drugi se odnosio na mentalitet neprijatelja, a egzemplarni su filmovi *To*

---

¹⁶ Jewell, Richard B. *The Golden Age of Cinema: Hollywood, 1929-1945*. Malden [etc.]: Blackwell Publishing, 2007., 146.; Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 269.

¹⁷ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 269.

¹⁸ Jewell, Richard B. *The Golden Age of Cinema: Hollywood, 1929-1945*. Malden [etc.]: Blackwell Publishing, 2007., 146-147.

Be or Not to Be (*Biti ili ne biti*, 1942.), *Casablanca* (1942.), *Hitler's Children* (*Hitlerova djeca*, 1943.), *This Land Is Mine* (*Ovo je moja zemlja*, 1943.) i *Lifeboat* (*Čamac za spašavanje*, 1944.). U filmu *To Be or Not to Be* Jack Benny i Carole Lombard tumače Josepha i Mariju Turu, glumačko-bračni par u Poljskoj, koji uspijevaju iskoristiti svoje kazališne tehnike kako bi trijumfirali nad Gestapom. Ova komedija sugerira kako nacisti nisu pretjerano inteligentni, te ih je moguće nasamariti jednostavnim trikovima. *Hitler's Children*, vrlo uspješna niskobudžetna produkcija redatelja Edwarda Dmytryka, u suštini je jedno propagandističko djelo, koje se bavi tematikom nacističkih metoda porobljavanja – koristeći lik atraktivne Amerikanke (tumači ju Bonita Granville) koja je, na njezinu nesreću, rođena u Njemačkoj, te time podložna njemačkim vlastima. U filmu redatelja Jeana Renoira, *This Land Is Mine*, Charles Laughton tumači povučenog školskog učitelja, koji se u konačnici odlučuje izboriti za svoje pravo na slobodu u Francuskoj okupiranoj od strane nacista. Bio je to ambiciozan pokušaj Renoira, francuskog izbjeglice, da se suoči sa problematikom neutralnosti i kolaboracije među svojim sugrađanima.¹⁹

Treći predložak odnosio se na Saveznike i njihovu borbu, što je uključivalo filmove kao što su *Mrs. Miniver* (*Gđa. Miniver*, 1942.), *Mission to Moscow* (*Misija u Moskvi*, 1943.) i *Dragon Seed* (*Sjeme zmaja*, 1944.). Probritanski stav, koji je bio u porastu prije napada na Pearl Harbor – zahvaljujući filmovima kao što su *The Sea Hawk* (*Morski jastreb*, 1940.) i *Lady Hamilton* (1941.) – dosegnuo je svoj vrhunac 1942. godine, kada je u produkciji studija MGM nastao film *Mrs. Miniver*. U ovom emotivnom prikazu herojske Britanije redatelja Williama Wylera, gospođa Miniver (tumači ju Greer Garson) zarobi njemačkog pilota, dok gospodin Miniver (Walter Pidgeon) spašava britanske vojnike sa obala Dunkirka. Deset tjedana nakon premijere, film *Mrs. Miniver* privukao je 1.500.000 gledatelja. Predsjednik Roosevelt rekao je Wyleru kako je film znatno smanjio političke probleme koje bi uzrokovala povećana pomoć Velikoj Britaniji. Također, Frank Knox, glavni tajnik američke ratne mornarice, smatra kako je film *Mrs. Miniver* po pitanju morala bio jednako vrijedan kao i flotila ratnih brodova. Četvrti predložak odnosio se na izrazitu važnost ubrzane ratne proizvodnje. Ovdje je riječ o filmovima kao što su *Wings for the Eagle* (*Krila za orla*, 1942.) i *Swing Shift Maisie* (*Maisie u rasplesanoj smjeni*, 1943.), koji su prikazivali

---

¹⁹ Lloyd, Ann, ur. *The Illustrated History of the Cinema*. New York: Macmillan Publishing Company, cop. 1986., 165.

obične ljude i njihov rad u tvornicama. Peti predložak bavio se domaćom frontom i podizanjem morala. Posljednji predložak odnosio se na prikaz borbenih jedinica.²⁰

Nijedan filmski žanr nije bio isključen iz borbe protiv fašizma. Mjuzikl se javio filmom *Yankee Doodle Dandy* (1942.), u kojem James Cagney tumači Georgea M. Cohana, autora pjesme *Over There*, velikog patriotskog hita Prvog svjetskog rata. Basil Rathbone pridružio se borbi u ulozi detektiva Sherlocka Holmesa, loveći naciste po ulicama suvremenog Londona, da bi se u filmu *Sherlock Holmes and the Secret Weapon* (*Sherlock Holmes i tajno oružje*, 1943.) otkrilo kako je vođa nacističkih špijuna zapravo njegov vječiti neprijatelj, profesor Moriarty (Lionel Atwill).²¹ Borbi protiv nacista priključio se i Tarzan (Johnny Weissmuller), u filmovima *Tarzan Triumphs* (*Tarzan trijumfira*, 1943.) i *Tarzan's Desert Mystery* (*Tarzan i misterij pustinje*, 1943.).²² Svoj doprinos borbi protiv Sila osovine dali su i filmovi drugih žanrova, poput *westerna* (*Riders of the Northland*, 1942.), gangsterskog filma (*Seven Miles from Alcatraz*, 1942.), znanstvene fantastike (*Invisible Agent*, 1942.)²³ i *horror*a (*Revenge of the Zombies*, 1943.).²⁴

Činilo se kako je i tijekom rata slijedio tradicionalni filmski narativ, kakav je uspostavljen u Hollywoodu. Početna faza rata za SAD je bila obilježena s nekoliko značajnih poraza. Do početka 1942. godine Japanci su se uspješno iskricali na Guam, Hong Kong, Borneu, otoku Wake i Filipinima. General Douglas MacArthur bio je prisiljen povući se na kobni filipinski poluotok Bataan, odakle je evakuiran. U međuvremenu, njegove trupe umirale su hrabro i bespomoćno. Dana 9. travnja, 1942. godine, general Jonathan M. Wainwright predao se na Bataanu. Kako bi se izbjegao daljnji bespotrebni pokolj, 11 tisuća američkih branitelja Corregidora, otoka u zaljevu Manila, bilo je prisiljeno predati se 6. svibnja. Bila je to najveća kapitulacija u američkoj povijesti. Nazivi Bataan i Corregidor postali su sinonimi za smrt i očaj. Američka filmska industrija, nenaviknuta na atmosferu uzrokovanu vojnom

---

²⁰ Lloyd, Ann, ur. *The Illustrated History of the Cinema*. New York: Macmillan Publishing Company, cop. 1986., 165-166.

²¹ *Sherlock Holmes and the Secret Weapon*. Film. Roy William Neill. SAD: Universal Pictures, 1943.; Lloyd, Ann, ur. *The Illustrated History of the Cinema*. New York: Macmillan Publishing Company, cop. 1986., 166.

²² *Tarzan Triumphs*. Film. Wilhelm Thiele. SAD: RKO Radio Pictures, 1943.; *Tarzan's Desert Mystery*. Film. Wilhelm Thiele. SAD: RKO Radio Pictures, 1943.

²³ Jewell, Richard B. *The Golden Age of Cinema: Hollywood, 1929-1945*. Malden [etc.]: Blackwell Publishing, 2007., 32.

²⁴ Jewell, Richard B. *The Golden Age of Cinema: Hollywood, 1929-1945*. Malden [etc.]: Blackwell Publishing, 2007., 214.

katastrofom, morala se suočiti s ovakvim razvojem događaja. U pokušaju da dovrši film *Wake Island* (*Otok Wake*, 1942.) u pozitivnom, pobjedničkom duhu, studio Paramount odvažio se na skup potez, te zaustavio produkciju prije nego li je krenulo snimanje završnih scena. Nadali su se kako će im razvoj stvarnih ratnih događaja omogućiti sretan završetak. Međutim, to se nije dogodilo. MGM-ov film *Bataan* (1943.) završava masakrom američke patrole koju pratimo tijekom filma. Ipak, objavljeni tekst ističe kako su ovakve žrtve bile pokretač pobjeda, kakva je bila bitka kod atola Midway.²⁵

Ratni filmovi posebno su se bavili avijacijom. Pogotovo je efektan bio film *Air Force* (*Zračne snage*, 1943.), ep Howarda Hawksa vrijedan 3 milijuna dolara. Film prati posadu leteće tvrđave Boeing B-17, koja se bori diljem Pacifika, od Pearl Harbora do obala Australije. Scenarij je sastavio Dudley Nichols prema službenim izvještajima koje je dostupnima omogućio general Henry H. Arnold, zapovjednik Američkog vojnog zrakoplovstva. Posebna inspiracija Hollywoodu bio je Doolittleov napad, prvo bombardiranje Japana izvršeno 131 dan nakon napada na Pearl Harbor. Svojevrsni trend začeo je Delmer Daves filmom *Destination Tokyo* (*Odredište Tokio*, 1943.), svojim dugometražnim debijem. Film se bavi odvažnom misijom podmornice Copperfin, koja je trebala prodrijeti u Tokijski zaljev i time pripremiti teren za Doolittleov napad. Film je bio toliko uvjerljiv da je kasnije prikazivan u edukativne svrhe tijekom obuke u Ratnoj mornarici. Lewis Milestone nadovezao se svojim filmom *The Purple Heart* (*Purpurno srce*, 1944.), osudom japanskih zločina počinjenih nad američkim pilotima koji su pali u njihove ruke. Najznačajniji film koji se bavio Doolittleovim napadom bio je *Thirty Seconds Over Tokyo* (*Trideset sekundi iznad Tokija*, 1944.), redatelja Mervyna LeRoya. Snimanje filma nadgledao je sudionik napada, vojnik Ted Lawson. Radnja prati događaje vezane uz napad, od priprema i same misije, do konačnog bijega posade prizemljenih aviona uz pomoć kineskih domoljuba.²⁶

---

²⁵ Lloyd, Ann, ur. *The Illustrated History of the Cinema*. New York: Macmillan Publishing Company, cop. 1986., 166.

²⁶ Lloyd, Ann, ur. *The Illustrated History of the Cinema*. New York: Macmillan Publishing Company, cop. 1986., 166.

II.5. *Why We Fight* – Dokumentarni filmovi ratne tematike

Dokumentarni film doživljava značajne promjene nakon napada na Pearl Harbor. Iskusni ljevičarski dokumentaristi, koji su do tada kritizirali kapitalističke vlasti, shvatili su da je nužno pridružiti se borbi protiv fašizma. Vojne strukture pozvale su profesionalne filmaše na suradnju. Odazvali su se mnogi redatelji koji su do tada snimali igrane filmove, te su se posvetili snimanju dokumentarnih radova. Istaknuti problem, koji je mučio Ministarstvo rata, bio je kako objasniti ili približiti rat javnosti, koja nije imala jasnu predodžbu o tome zašto biva uvučena u sukob koji se odvija 6000 milja daleko. Također, javila se potreba za snimanjem filmova ratne tematike koji bi bili iskreni prikaz nacionalnog zanosa i indikacija realnog stanja. Ministarstvo rata odlučilo je iskoristiti talente i iskustvo čitave američke filmske industrije, te je bilo spremno potrošiti 50 milijuna dolara kako bi dobilo ono što želi. Ogromne količine filmskog materijala sa snimkama borbi nastale su u područjima zahvaćenima ratom, te su korištene u vojne svrhe. Također, montirane su u filmske žurnale, te distribuirane u kinima. Popularnost dokumentarnih filmova znatno je porasla za vrijeme rata. U razdoblju kada je televizija bila rijetkost, te nisu postojale informativne emisije, obitelji čiji su članovi vršili vojnu službu mogli su svjedočiti ratnim zbivanjima u svojim lokalnim kino-dvoranama, preko filmskih žurnala i dokumentarnih filmova.²⁷

Nedugo nakon napada na Pearl Harbor, Pentagon je zamolio istaknutog redatelja Franka Capru da snimi serijal propagandnih filmova koji su američkim vojnicima, pilotima i mornarima trebali objasniti zašto njihova zemlja sudjeluje u ratu, te zašto su trebali pomoći ostalim zemljama u borbi protiv Sila osovine. Posebno je važno bilo objasniti američko savezništvo sa SSSR-om, koji je donedavno prikazivan kao prijetnja za američko društvo. Capra se prisjetio filma *Triumph des Willens* (*Trijumf volje*, 1934.), redateljice Leni Riefenstahl, te zaključio kako će vojnike najučinkovitije motivirati koristeći postojeće filmove koji prikazuju snagu neprijatelja. Stvorio je serijal nazvan *Why We Fight* (*Zašto se borimo*), sastavljen od materijala otuđenog od Njemačkih i ostalih neprijateljskih izvora, te kombiniran s materijalima savezničkih

---

²⁷ Bordwell, David; Thompson, Kristin. *Film History: An Introduction*. Boston [etc.]: McGraw Hill, cop. 2003., 313.; Lloyd, Ann, ur. *The Illustrated History of the Cinema*. New York: Macmillan Publishing Company, cop. 1986., 170.

filmaša. Kompilaciju filmskog materijala radilo je nekoliko redatelja pod Caprinim vodstvom, dok su vojne strategije neprijatelja objašnjene uz pomoć animiranih sekvenci koje su nastale u studiju Walta Disneyja. Serijal *Why We Fight* sastoji se od sedam filmova: *Prelude to War* (*Uvertira za rat*, 1942.), *The Nazis Strike* (*Nacisti napadaju*, 1943.), *Divide and Conquer* (*Podijeli pa vladaj*, 1943.), *The Battle of Britain* (*Bitka za Britaniju*, 1943.), *The Battle of Russia* (*Bitka za Rusiju*, 1943.), *The Battle of China* (*Bitka za Kinu*, 1944.), *War Comes to America* (*Rat dolazi do Amerike*, 1945.). Vojni novaci imali su obavezu pogledati ove filmove, ali neki od filmova pušteni su i u javnu distribuciju.²⁸ Film *Prelude to War* otvorio je serijal dajući odgovor na pitanje o američkom sudjelovanju u ratu. Uspostavljajući kontrast između slobodnog svijeta (Saveznici) i robovskog svijeta (Sile osovine), film je kombinirao otuđene snimke neprijateljskih zločina s materijalom filmskih žurnala koji na pozitivan način prikazuje život u SAD-u. Capra je iz kadra u kadar suprotstavljao uništavanje crkava s američkom slobodom vjeroispovijesti, teror u inozemstvu s mirom u zemlji. Hitler je predstavljen kao zločinac kojeg američke oružane snage trebaju poraziti. Doista, vojnici koji su gledali ove filmove doživljavali su sebe kao dio narativa, inspirirani da funkcioniraju kao dio jedne herojske vojske.²⁹

Uskoro su se i drugi hollywoodski redatelji prijavili za vojnu službu, te su snimali ratne operacije i stvarali snažne dokumentarne filmove. John Ford se pridružio Ratnoj mornarici, postavši voditelj Terenske fotografske postrojbe (Field Photographic Branch), u koju je regrutirao svoje hollywoodske kolege, kao što su Robert Parrish, Gregg Toland i Robert Montgomery. S obzirom da su vojni obavještajci predvidjeli japanski napad na atol Midway, Ford i njegov snimatelj uputili su se onamo kako bi prisustvovali bitci-prekretnici u Drugom svjetskom ratu. Na filmskoj vrpici uhvatili su japanski napad i američki odgovor, uključujući i upečatljiv kadar podizanja američke zastave usred žestokog sukoba. Ford se toliko približio borbi da je kamera snimila erupciju bombe, te je i sam bio ozlijeđen. Montirao je materijal zajedno sa snimkama glumaca koji su izgovarali riječi arhetipskih američkih građana, te je čak koristio i narodnu glazbu. Rezultat je bio trijumfalna oda američkoj snazi pod naslovom *The Battle of Midway* (*Bitka kod Midwaya*, 1942.). Ford je kasnije dobio odlikovanje zbog

---

²⁸ Bordwell, David; Thompson, Kristin. *Film History: An Introduction*. Boston [etc.]: McGraw Hill, cop. 2003., 313.

²⁹ Gomery, Douglas. *Movie History: A Survey*. Belmont: Wadsworth, cop. 1991., 220.

ozljeda zadobivenih tijekom japanskog napada, a njegov film dobio je nagradu Oscar za najbolji dokumentarni uradak.³⁰ Drugi značajan dokumentarni film koji je snimio tijekom rata bio je *December 7th* (7. prosinca, 1943.). Ova kronika napada na Pearl Harbor, naručena od najviših instanci državne administracije, trebala je biti dugometražni poticatelj morala. Međutim, Ford je iskoristio priliku kako bi kritizirao američki manjak spremnosti i pozornosti za događaje na Pacifiku, koncentrirajući se na navodne subverzivne aktivnosti Japanaca na Havajima, uz uspavanu Ratnu mornaricu. Državne su službe ovo smatrale neprihvatljivim, te je u kinima distribuirana skraćena verzija filma od tridesetak minuta.³¹

Omiljena metoda među dokumentaristima, kojom su prezentirali sukob, bila je praćenje jedne borbene jedinice. William Wyler efektно je rabio ovu metodu u filmu *The Memphis Belle* (1944.), koji prati posadu leteće tvrđave B-17 kroz njihove bombarderske napade iznad Njemačke. Wyler i njegov snimatelj, William Clothier, osobno su snimali zračnu borbu u misiji iznad njemačkog grada Wilhelmshavena. Još je spektakularniji bio film *The Fighting Lady* (*Borbena dama*, 1944.), koji prati nosač aviona sa 3000 članova posade u vodama Pacifika. Film je snimio Edward Steichen, koji je koristio kamere sinkronizirane sa oružjem bombardera. Između ostalog, kamere su snimile navodni masakr 360 japanskih aviona u jednom danu.³²

II.6. *Der Fuehrer's Face* – Filmovi i tretman neprijatelja

Ulaskom SAD-a u rat i velikim porastom medijske aktivnosti koju je taj čin uzrokovao, u agenciji OWI bila je prisutna briga zbog neispravne medijske slike neprijatelja. Agencija je upozoravala kako ne treba snimati pojednostavljene filmove, poput onih koji su poticali na iracionalnu mržnju tijekom Prvog svjetskog rata, te su donekle onemogućavali poslijeratnu mirovnu obnovu. Agencija OWI inzistirala je na

---

³⁰ Bordwell, David; Thompson, Kristin. *Film History: An Introduction*. Boston [etc.]: McGraw Hill, cop. 2003., 313-314.; Lloyd, Ann, ur. *The Illustrated History of the Cinema*. New York: Macmillan Publishing Company, cop. 1986., 171-172.

³¹ Lloyd, Ann, ur. *The Illustrated History of the Cinema*. New York: Macmillan Publishing Company, cop. 1986., 172.

³² Lloyd, Ann, ur. *The Illustrated History of the Cinema*. New York: Macmillan Publishing Company, cop. 1986., 172.

tome da je glavni neprijatelj doktrina fašizma i vladajuće skupine koje ju provode, a ne njemački ili japanski narod. Smatralo se da bi filmovi koji prikazuju šaljive “Jenkije” kako bez imalo napora pobjeđuju neprijatelje, mogli kod publike stvoriti krivu sliku o ozbiljnosti i poteškoćama ovog rata.

Jedna od karakteristika koje su obilježile američke filmove u razdoblju Drugog svjetskog rata svakako je problematičan rasistički prikaz Japanaca, što je bio jedan od težih zadataka s kojim je bila suočena agencija OWI. Filmovi kao što su *Little Tokyo, U.S.A.* (1942.) uspostavili su neke tipične obrasce, poput ideje o zlokojnoj japanskoj zavjeri. OWI se pokazao suzdržanim i neuspješnim u suočavanju s antijapanskim rasizmom. Većina filmova prikazivala je sve Japance kao fanatički odane caru, kako svakodnevno vježbaju odvratne načine borbe, te ne posjeduju nikakvu mogućnost iskupljenja. Nisu doživljavani kao individue, već – kako je to rečeno u dokumentarnom filmu *Know Your Enemy: Japan (Upoznajte svojeg neprijatelja: Japan, 1945.)* – “fotografski otisci istog negativa”. Jedan od rijetkih individualiziranih japanskih likova jest onaj ministra propagande u filmu *Behind the Rising Sun (Iza izlazećeg sunca, 1943.)*, koji spozna da je put kojim ide njegova zemlja loš, te počinu samoubojstvo. U filmovima kao što su *Bataan, Guadalcanal Diary (Svjedočanstvo o Guadalcanalu, 1943.)* i *The Purple Heart* Japanci nisu ništa više od divljih zvijeri, prirodno naviknutih na borbu u džungli.³³ U filmu *Objective, Burma! (Cilj, Burma!, 1945.)* glavni lik vodi jedinicu padobranaca kako bi preoteli dio Burme koji drže Japanci, koje se naziva “majmunima” (što je bio jedan od uobičajenih rasističkih izraza koji su korišteni tijekom Drugog svjetskog rata). U jednoj sceni vojnici otkriju tijela američkih vojnika koje su mučili i ubili Japanci. Izvjestitelj koji prati grupu opisuje užase kojima je svjedočio u svojoj karijeri: “Ali ovo, ovo je drukčije. Ovo su hladnokrvno učinili ljudi koji, koji tvrde da su civilizirani. Civilizirani i degenerirani moralni idioti! Izbrišite ih! Izbrišite ih s lica zemlje!”³⁴ Suočena sa sveopćom mržnjom prema Japancima, agencija OWI rijetko se bunila protiv ovakvog prikaza neprijatelja, te je tek u nekim najekstremnijim slučajevima blokirala dozvole za izvoz filmova.³⁵

---

³³ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 278.

³⁴ Bordwell, David; Thompson, Kristin. *Film History: An Introduction*. Boston [etc.]: McGraw Hill, cop. 2003., 235.

³⁵ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 278.

Za razliku od Japanaca, prikazi Nijemaca ipak su bili donekle nijansiraniji. Zbog bijele boje kože nisu bili izloženi rasizmu, niti je mržnja prema njima bila toliko izražena, s obzirom da nisu direktno napali američki teritorij, poput Japanaca. Štoviše, Amerikanci se tijekom rata nisu adekvatno suočili s jezivim strahotama nacizma, koje su kulminirale Holokaustom. Za razliku od prikaza zle japanske mase u svojim filmovima, Hollywood je po pitanju prikaza Nijemaca prihvatio upute i savjete agencije OWI, te su stvoreni individualizirani likovi i jasno razlikovani dobri Nijemci od zlih nacista. Razlika između načina portretiranja Nijemaca i Japanaca pogotovo je izražena u filmu *The Moon Is Down* (*Mjesec je vidljiv*, 1943.), nastalom u produkciji studija Twentieth Century Fox. Njemački časnici su strogo diferencirani likovi. Iako su neki časnici nacistički zločinci, za razliku od njih, poručnik Tonder (Peter van Eyck) je nevin, privlačan i simpatičan seoski mladić, koji sumnja u Hitlerovo mentalno zdravlje i prezire svoju okupatorsku dužnost u Norveškoj. Kada dočeka svoju smrt od ruke jedne norveške ratne udovice, tada to čini kao srodno ljudsko biće, a ne kao kakav dijaboličan neprijatelj.³⁶ Doista, iz pojedinih uradaka može se iščitati kako filmaši nisu bili skloni demoniziranju njemačkog naroda, već prvenstveno njihovih vođa koji su im nametnuli totalitarnu ideologiju. U produkciji studija Disney nastaje kratki animirani film *Education for Death* (*Edukacija smrti*, 1943.), podnaslovljen *The Making of the Nazi* (*Oblikovanje nacista*), koji prikazuje odrastanje i ideološku indoktrinaciju njemačkog dječaka po imenu Hans. Hansov život je već od samog rođenja uvjetovan prema strogo definiranim pravilima, kako bi u zreloj dobi živio nacizam, te kao poslušan vojnik bio poslan u smrt. Ovim se filmom željelo istaknuti zlo nacističke ideologije, osmišljene kako bi njezini zagovornici lišili slobode svoje sunarodnjake, počevši s najmlađima.³⁷

Vjerojatno nijedna ličnost nije toliko ismijavana u američkim medijima tijekom Drugog svjetskog rata poput Adolfa Hitlera. *Führer* se nije našao na tapeti satiričara isključivo zbog toga što je bio vođa neprijateljske zemlje i predstavnik antidemokratske ideologije. Posebna su municija humoristima bili Hitlerov specifičan izgled, gestikulacija i način govora. U filmskom kontekstu, vidljivo je da su autori često bili inspirirani obrascem koji je ustvrdio Chaplin u svom filmu *The Great Dictator*. U ismijavanju Hitlera pogotovo su bili plodonosni kratki animirani filmovi nastali u tom

---

³⁶ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 279.

³⁷ *Education for Death*. Film. Clyde Geronimi. SAD: RKO Radio Pictures, 1943.

razdoblju. U filmu *Russian Rhapsody* (*Ruska rapsodija*, 1944.) Hitler nakon žustrog chaplinovskog govora odlazi osobno pilotirati bombarderom kako bi napao Moskvu. Međutim, skonča život kao žrtva maltretiranja malenih bića zvanih Gremlini.³⁸ Film *The Ducktators* (*Pernati diktatori*, 1942.) prikazuje Hitlera kao komičnog patka, koji uz pomoć svojih kolega – dvojice pataka koji predstavljaju Mussolinija i Hirohita – bezuspješno pokušava pokoriti jednu farmu.³⁹ U filmu *Herr Meets Hare* (*Göring upoznaje glodavca*, 1945.) Bugs Bunny terorizira Hermanna Göringa, prije nego li ga Göring uspije uhvatiti i predati Hitleru. Međutim, u konačnici Bugs uspijeva zastrašiti Hitlera i Göringa, te ih natjerati u bijeg svojom imitacijom Staljina.⁴⁰ Jedan od rijetkih nekomičnih prikaza Hitlera vidljiv je u filmu *Jungle Drums* (*Bubnjevi u džungli*, 1943.), u kojem Superman zaustavi njemačke podmornice u njihovom pokušaju da napadnu savezničku flotu. Na samom kraju filma vidimo Hitlera kako na radiju sluša o neuspjehu svojih ljudi, zatim ga bijesno gasi, te uznemiren spušta glavu u nevjerici.⁴¹

Kratki animirani film *Der Fuehrer's Face* (*Fuehrerovo lice*, 1943.), nastao u produkciji studija Disney, jedan je od najistaknutijih primjera ismijavanja Hitlera i nacizma nastalih tijekom rata. Donald Duck sniva noćnu moru u kojoj biva smješten u svojevrzni Naciland.⁴² U Nacilandu sva bića i predmeti imaju nacistička obilježja ili su u stanju konstantnog nacističkog pozdrava. Nakon nasilnog buđenja Donald pozdravlja troje najvažnijih osoba u svom košmarnom životu – Hitlera, Hirohita i Mussolinija. Poslije bijednog obroka i kratkotrajne edukacije putem najvažnije nacističke literature (*Mein Kampf*), Donald je potjeran na svoj danonoćni i iscrpljujući posao u tvornici oružja. Nakon mentalnog sloma izazvanog robovskim radom, budi se u svom krevetu, presretan zbog spoznaje kako zapravo živi u SAD-u. Hitlerovo lice, lajtmotiv filma, vidljivo je tek na trenutke, pogotovo na samom kraju, kada biva pogođeno rajčicom. Jedna od najupečatljivijih karakteristika filma svakako je naslovna pjesma, koju je stvorio Disneyjev skladatelj Oliver G. Wallace. Wallace je, kako bi ostvario humoristični efekt, prilikom skladanja kao predložak iskoristio njemačku pjesmu

³⁸ Odnosno, kako sami sebe nazivaju, "Gremlini iz Kremlja" ("Gremlins from the Kremlin"); *Russian Rhapsody*. Film. Robert Clampett. SAD: Warner Bros. Pictures, 1944.

³⁹ *The Ducktators*. Film. Norman McCabe. SAD: Warner Bros. Pictures, 1942.

⁴⁰ *Herr Meets Hare*. Film. Friz Freleng. SAD: Warner Bros. Pictures, 1945.

⁴¹ *Jungle Drums*. Film. Dan Gordon. SAD: Paramount Pictures, 1943.

⁴² Štoviše, originalni naslov filma bio je *Donald Duck in Nutziland* (*Donald Duck u Nutzilandu*). U pitanju je određena igra riječi, s obzirom da je izraz "nutzi" kombinacija izraza "nazi" (tj. naci, nacistički) i "nut", što znači "lud".

Schnitzelbank, koja se izvodi među djecom, u edukativne svrhe, kao i na zabavama. Četiri mjeseca prije premijere filma, pjesma *Der Fuehrer's Face* puštena je u distribuciju na gramofonskim pločama i radio-stanicama. Pjesmu je snimio glazbenik-komičar Spike Jones, slavan zbog svojih satiričnih izvedbi. *Der Fuehrer's Face* je postao hit, jedna od najpopularnijih pjesama ratnog razdoblja.⁴³ Može se reći kako je pjesma, zahvaljujući filmu i izvedbi Spikea Jonesa, postala svojevrsna himna otpora nacizmu.

II.7. *Mission to Moscow* – Filmovi i tretman saveznika

Sasvim očekivano, portretiranje američkih ratnih saveznika bilo je isključivo pozitivnog tonaliteta. Štoviše, taj pozitivan aspekt je ponekad zalazio u neke neočekivane ekstreme. Filmskim studijima i agenciji OWI bilo je stalo da saveznici u filmovima budu prezentirani na način koji su smatrali adekvatnim. Čini se da je prikaz saveznika bio mnogo važnije pitanje od prikaza neprijatelja, s obzirom da je ovdje riječ o narodima i državama za koje su Amerikanci davali svoje živote. Sukladno tome, ovaj se proces odnosio na portretiranje savezničkih država kao progresivnih demokratskih sustava. Neki stereotipizirani prikazi stranaca – često prisutni u hollywoodskim filmovima – morali su biti modificirani, kao što su oni Britanaca i Kineza. Također, filmaši su se morali pozabaviti jednom skupinom koju su dugo izbjegavali – Sovjetima. Rezultirajući prikazi bili su netočni i često izrazito zavaravajući. Prije su hollywoodski prikazi stranaca bili egzotični. No, sadašnja namjera agencije OWI bila je naglasiti koliko sliče Amerikancima.⁴⁴

Velika Britanija predstavljala je najmanji problem. Općenito, Amerikanci su bili skloni Britancima, te su ih podupirali. Međutim, u OWI-ju je postojala bojazan kako bi ta potpora mogla nestati zbog mržnje prema britanskom imperijalizmu i klasnom

---

⁴³ Ploče su se prodavale u tisućama primjeraka. Jednom prilikom je voditelj radio-programa u New Yorku ponudio besplatan primjerak ploče svakome tko kupi ratnu obveznicu u vrijednosti od 50 dolara – prodaja obveznica naglo je skočila; Krasniewicz, Louise. *Walt Disney: A Biography*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2010., 93-94.

⁴⁴ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 274.

sustavu, stoga je odlučila djelovati protiv filmova koji bi mogli sadržavati spomenute elemente. Kada je studio RKO želio redistribuirati film *Gunga Din* (1939.), adaptaciju djela Rudyarda Kiplinga, agencija je zamolila studio da to ne čini, zbog načina na koji film glorificira imperijalizam.⁴⁵ Slična je sudbina dočekala produkciju filma *Kim*, adaptaciju još jednog Kiplingovog djela, čije se snimanje često odgađalo. Godine 1942. godine produkcija je reaktivirana, te su u filmu trebali glumiti Mickey Rooney, Conrad Veidt i Basil Rathbone. Međutim, na prijedlog OWI-ja produkcija je zamrznuta, smatrajući kako bi Azijate mogle uvrijediti određene idejne naznake romana *Kim*, poput nadmoći bijelaca i imperijalizma.⁴⁶ Problem britanskog klasnog sustava obilježio je MGM-ov film *The White Cliffs of Dover* (*Bijele klisure Dovern*, 1944.), u kojem se aristokrati uzvišenog držanja ponašaju kao da se rat vodi za očuvanje obiteljskog posjeda. Iako je studio zbog kritika agencije tijekom 1943. godine izmijenio 80 stranica scenarija, konačni proizvod i dalje je sadržavao određeni aristokratski zanos. Zbog toga agencija filmu nije dala dozvolu za izvoz na britansko tržište. Ironično, agencija je smatrala kako su se klasnim pitanjem najuspješnije pozabavili filmovi *Mrs. Miniver* (MGM), i *This Above All* (Twentieth Century Fox). Oba filma nastala su 1942. godine, prije nego li je agencija započela svoju regulatornu aktivnost. Prikazivali su ujedinjenu Britaniju, mobiliziranu i spremnu za rat, te klasne barijere koje nestaju. Iako se klasni sustav pokazao mnogo dugovječnijim – za razliku od onoga što je prikazano u filmovima – ovi naslovi bili su popularna propaganda za Amerikance, te su ih uvjerali kako je britansko društvo bilo isključivo srednjeklasno.⁴⁷

Nelson Poynter preklinjao je studije: “Dajte nam kinesku i rusku gospođu Miniver”. Tražio je nemoguće, ali Hollywood je nastojao udovoljiti njegovim zahtjevima. Kineska stvarnost nije odgovarala vizijama Hollywooda i agencije OWI. Roosevelt je Kinu doživljavao kao veliku silu, koja bi mogla funkcionirati kao jedan od “četiri policajca” poslijeratnog svijeta. No zemlju je razdirao građanski rat između nacionalista Chianga Kai-sheka i komunista Mao Zedonga – nijednoga nisu krasili Rooseveltovi demokratski ideali. Agencija OWI željela je vidjeti Kinu prikazanu kao “veliku naciju, kulturnu i liberalnu”, koja se od 1933. godine bori protiv Sila osovine, te

---

⁴⁵ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 274.

⁴⁶ Reid, John Howard. *Hollywood's Miracles of Entertainment*. Raleigh: Lulu.com, 2005., 112.

⁴⁷ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 274.

teži ka demokratskom društvu. Ova politička mitologizacija bila je oštra suprotnost hollywoodskim vizijama Kine, koje su varirale od jednostavnog i simpatičnog prikaza seljaštva u filmu *The Good Earth* (*Dobra zemlja*, 1937.), do zlokobnih frakcijskih podjela u filmu *Shanghai Express* (1932.). Hollywood je iskoristio egzotični ambijent Kine u nekoliko filmova nastalih tijekom 1942. godine. Nijedan nije bio po volji OWI-ja, s obzirom da su, poput filma *Flying Tigers* (*Leteći tigrovi*), prikazivali Amerikance kako samostalno pobjeđuju u ratu, dok su Kinezi ograničeni na nevažne pozicije. Agencija je ostvarila jednu važnu pobjedu prilikom produkcije filma *The Keys of the Kingdom* (*Ključevi kraljevstva*), u kojem Gregory Peck tumači ulogu katoličkog misionara koji djeluje u Kini početkom 20. Stoljeća. Agencija OWI žestoko se protivila prvotnom scenariju zvjezdanih scenarista, Nunnallyja Johnsona i Josepha L. Mankiewicza, koji je prikazivao zaostalu Kinu kojom su harali vojskovođe. Prema OWI-ju, scenarij bi trebao govoriti o nacionalističkim snagama, koje se bore za novu, modernu i ujedinjenu Kinu. T. K. Chang, utjecajni kineski konzul u Los Angelesu, podržao je prijedloge koje je iznijela agencija. Studio Twentieth Century Fox u konačnici je popustio, te prihvatio OWI-jevu političku viziju Kine. Premijerno prikazan 1944. godine, film prikazuje republikanske, nacionalističke snage u borbi za novu Kinu, a blatne nastambe seljaka pretvorene su u ono što su OWI-jevi recenzenti opisivali kao “uredne, malene građevine od cigle, sa značajnim daškom civilizacije”. Slika Kine kakvu je Hollywood konstruirao pod vodstvom OWI-ja, iako netočna, ulijevala je povjerenje gledateljima, te je bila posveta modernoj Kini koja se budila, pod zapadnjačkim političkim i vjerskim skrbništvom.⁴⁸

Mnogo težim od modeliranja filmske vizije Velike Britanije i Kine pokazalo se portretiranje Sovjetskog saveza. U Hollywoodu je prije rata snimljeno malo filmova o Sovjetskom savezu. Filmske kompanije ondje nisu imale tržište, te je bila mala vjerojatnost kako bi rusko-sovjetska tematika naišla na dobar odaziv zapadnjačke publike. Najistaknutiji prijeratni film sovjetske tematike bila je *Ninotchka* (1939.), satira u kojoj ruski grof-emigrant (Melvyn Douglas), nastoji preobratiti tvrdokornu komunističku službenicu (Greta Garbo) pomoću kapitalističkog luksuza i romantične ljubavi. Za razliku od ovakvih humorističnih uradaka, filmska industrija surađivala je s OWI-jem tijekom rata, kako bi humanizirala Sovjete i prikazala staljinizam u

---

⁴⁸ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 274-276.

pozitivnom svjetlu. Najvažniji film snimljen za vrijeme rata, koji se bavio Sovjetskim savezom, bio je Warnerov *Mission to Moscow* (*Misija u Moskvi*, 1943.). Braća Warner entuzijastično su prihvatila inicijativu predsjednika Roosevelta, koji ih je zamolio da snime film prema memoarima Josepha E. Daviesa, američkog veleposlanika u Moskvi od 1936. do 1938. godine. Davies je isticao simpatije prema sovjetskom društvenom eksperimentu, te je blisko surađivao sa studijem prilikom produkcije filma. Dva je puta osobno izvijestio Roosevelta o stanju projekta. U filmu *Mission to Moscow* Sovjetski savez postao je zemlja konzumerističkog obilja, članovi strašne tajne policije postali su šepRTLjavi komedijaši, Staljin je prikazan kao sveznaujući svjetski državnik, a masovne čistke 1930-ih godina postale su nužna mjera u otkrivanju petokolonaša. Nakon toga je gotovo svaki studio snimio svoj film sovjetske tematike, ali su pritom uglavnom nastojali minimalizirati politički aspekt. OWI i sovjetsko veleposlanstvo čitali su scenarije. Jedan od najistaknutijih filmova bio je *The North Star* (*Sjeverna zvijezda*, 1943.), producenta Samuela Goldwyna, scenaristice Lillian Hellman i redatelja Lewisa Milestonea. *The North Star* je nastojao humanizirati građane Sovjetskog saveza i slaviti njihov otpor njemačkim osvajačima. Međutim, prvenstveno ih je uspio amerikanizirati. MGM je zemlji odao glazbenu počast filmom *Song of Russia* (*Pjesma o Rusiji*, 1944.); romanca i politika spajaju se u filmu *Three Russian Girls* (*Tri ruske djevojke*, 1943.), studija United Artists; romantične je tematike i RKO-ov film o sovjetskim gerilcima, *Days of Glory* (*Dani slave*, 1944.); a skupina tinejdžera gotovo se samostalno odupire snagama Wehrmachta u filmu *The Boy from Stalingrad* (*Dječak iz Staljingrada*, 1943.), studija Columbia. Jedan od posljednjih prosovjetskih filmova bio je Columbijin *Counter-Attack* (*Protunapad*, 1945.), nastao prema scenariju Johna Howarda Lawsons, člana Komunističke partije. Lawson je uvrstio mnoge elemente agencije OWI. No, tijekom 1945. godine, kada je film premijerno prikazan, rasle su sumnje oko sovjetsko-američkog prijateljstva, što je navelo studio da minimalizira političke aspekte filma i naglasi akcijsku komponentu.⁴⁹

Tijekom 1940-ih godina, Drugi svjetski rat nazivan je “narodnim ratom”. Ako se rat vodio podjednako na pozadinskoj fronti, kao i na samoj bojišnici, tada se pod “narodom” podrazumijevao i antifašistički pokret otpora. U okupiranim zemljama pozadinska fronta bila je bojišnica na kojoj su se borili civili. Hollywoodski producenti

---

⁴⁹ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 276-277.

znali su kako filmovi o pokretima otpora imaju veliki populistički potencijal. S obzirom da su pobunjenici uglavnom bili obični ljudi, publika se mogla poistovjetiti s njima, te diviti njihovom otporu fašističkim okupatorima. Jedan od prvih filmova koji se bavio pokretom otpora bio je *Paris Calling* (*Pariz zove*, 1941.), u kojem se francuski pobunjenici ne bore isključivo protiv njemačkih okupatora, već i svojih sunarodnjaka-kolaboracionista.⁵⁰ Glumica Anna May Wong predvodila je kineske pobunjenike u dva filma, *Lady from Chungking* (*Dama iz Chungkinga*, 1942.) i *Bombs Over Burma* (*Bombe nad Burmom*, 1943.).⁵¹ A Errol Flynn predvodi norveške domoljube u filmu *Edge of Darkness* (*Na rubu tame*, 1943.).⁵² Posebno je zanimljiv slučaj filma *Chetniks! The Fighting Guerrillas* (*Četnici! Borbeni gerilci*, 1943.). Tijekom početnih godina rata, značajan prostor u američkim medijima bio je posvećen Draži Mihailoviću i četnicima, do te mjere da su svoje mjesto našli i na naslovnici časopisa *Time*. Uzrok tome bila je potpora koju je britanski premijer Winston Churchill iskazivao Mihailoviću, kao štićeniku jugoslavenske kraljevske vlade u izbjeglištvu. Medijsko veličanje trajalo je otprilike do trenutka kada su Saveznici stekli pouzdanije informacije o stanju na prostoru nekadašnje Kraljevine Jugoslavije, a sam Churchill istaknuo svoju potporu Josipu Brozu i partizanima. No, prije toga je studio Twentieth Century Fox uspio snimiti spomenuti film *Chetniks! The Fighting Guerrillas*, u kojem Mihailović (Philip Dorn) predvodi četnike u otporu Nijemcima, Talijanima i Gestapu.⁵³

II.8. *Private Snafu* – Filmovi kao sredstvo obuke i edukacije vojnika

Nakon napada na Pearl Harbor znatno je porastao broj pojedinaca koji su se prijavili u vojnu službu. Tako veliku borbenu silu trebalo je educirati i pripremiti za bojišnicu, kao i vojnički život. Korišteni su filmovi kako bi vojnicima bile adekvatno i

⁵⁰ Dick, Bernard F. *The Star-Spangled Screen: The American World War II Film*. Lexington: The University Press of Kentucky, 1996., 146-147.

⁵¹ *Lady from Chungking*. Film. William Nigh. SAD: Producers Releasing Corporation (PRC), 1942.; *Bombs Over Burma*. Film. Joseph H. Lewis. SAD: Producers Releasing Corporation (PRC), 1943.

⁵² *Edge of Darkness*. Film. Lewis Milestone. SAD: Warner Bros. Pictures, 1943.

⁵³ Dick, Bernard F. *The Star-Spangled Screen: The American World War II Film*. Lexington: The University Press of Kentucky, 1996., 164; *Chetniks! The Fighting Guerrillas*. Film. Louis King. SAD: Twentieth Century Fox Film Corporation, 1943.

učinkovito prezentirane važne informacije, koje bi u određenim situacijama mogle predstavljati razliku između života i smrti. Egzemplaran je serijal kratkih animiranih edukativno-zabavnih filmova *Private Snafu* (*Vojnik Snafu*). Glavni lik filmova je istoimeni vojnik Snafu, koji se zahvaljujući svojoj brzopletosti i šeptrljivosti konstantno uspijeva naći u škakljivim situacijama. Svrha ovih filmova jest pokazati vojnicima kako se ne bi trebali ponašati, te uvijek slijediti predviđena pravila i naredbe nadležnih, jer će jedino na taj način osigurati vlastitu sigurnost i sigurnost svoje zemlje. Lik vojnika Snafua stvorili su Theodor Geisel (poznatiji po pseudonimu Dr. Seuss), P. D. Eastman i Chuck Jones.⁵⁴ U ovim filmovima često se javljaju Geiselovi karakteristični monolozi u rimama, kao i brojne neobične kreature kakve se mogu vidjeti u njegovim djelima. Od 1943. do 1945. godine u produkciji studija Leona Schlesingera (odnosno, studija Warner Bros.) nastalo je 26 filmova⁵⁵ koji su prikazivani isključivo vojnicima. Pojedini filmovi, kao što su *Spies* (*Špijuni*, 1943.) i *Censored* (*Cenzurirano*, 1944.) govore o važnosti kontrole informacija, te se vojnicima savjetuje kako na dopustu ili u korespondenciji s najbližima ne bi smjeli iznositi važne informacije, jer one mogu potencijalno biti otkrivene od strane neprijateljskih špijuna.⁵⁶ Filmovi kao što su *Booby Traps* (*Zamke*, 1944.) i *A Lecture on Camouflage* (*Lekcija o kamufliranju*, 1944.) nude upozorenja vezana uz djelovanje na bojišnici, kao što je izbjegavanje neprijateljskih zamki ili kamufliranje.⁵⁷ Snafu zbog svoje gluposti u filmovima često izgubi život. Iako su filmovi šaljivi i zabavni, u sebi kriju važnu poruku o sigurnosti vojnika.

Neki od edukativnih filmova imali su vrlo specifičnu namjenu. Kratki film *Recognition of the Japanese Zero Fighter* (*Prepoznavanje japanskih borbenih aviona Zero*, 1943.) uz pomoć mladog Ronalda Reagana nastoji pilotima objasniti karakteristike posebnih japanskih borbenih aviona.⁵⁸ Film *Stop That Tank!* (*Zaustavite taj tenk!*, 1942.), nastao u produkciji Walta Disneyja i Kanadske nacionalne filmske agencije (National Film Board of Canada), trebao je kanadskim vojnicima objasniti

---

⁵⁴ Nel, Philip. *Dr. Seuss: American Icon*. New York; Continuum International Publishing Group, 2005., 247.

⁵⁵ *Secrets of the Caribbean* (*Tajne Kariba*, 1945.), jedan od posljednjih filmova snimljenih u serijalu *Private Snafu*, danas se smatra izgubljenim.

⁵⁶ *Spies*. Film. Chuck Jones. SAD: U.S. Army Signal Corps, 1943.; *Censored*. Film. Frank Tashlin. SAD: U.S. Army Signal Corps, 1944.

⁵⁷ *Booby Traps*. Film. Robert Clampett. SAD: U.S. Army Signal Corps, 1944.; *A Lecture on Camouflage*. Film. Chuck Jones. SAD: U.S. Army Signal Corps, 1944.

⁵⁸ *Recognition of the Japanese Zero Fighter*. Film. Bernard Vorhaus. SAD: Office of War Information, Bureau of Motion Pictures, 1943.

obilježja i način korištenja antitenkovske puške marke Boys.⁵⁹ Disneyjev se studio tijekom rata posebno istaknuo produkcijom velikog broja edukativnih i instrukcijskih filmova za potrebe borbenih snaga.⁶⁰ Od brojnih vojnih instrukcijskih filmova snimljenih tijekom rata, trebalo bi istaknuti naslov *Your Job In Germany (Tvoj zadatak u Njemačkoj, 1945.)*. Film je nastao neposredno prije ili nakon kapitulacije Njemačke. Njegov zadatak bio je razjasniti američkim vojnicima pravila ponašanja tijekom boravka u poraženoj i okupiranoj Njemačkoj. Snimili su ga Geisel i Elmo Williams pod Caprinim nadzorom.⁶¹

II.9. *The New Spirit* – Filmovi kao sredstvo prikupljanja novčanih sredstava za ratne operacije

Izbijanjem rata, u američkoj državnoj administraciji stvaraju se veliki troškovi. Državni financijski resursi bili su suočeni s velikim naporima kako bi se podigla, opremila i održavala borbeni sila nezapamćene veličine. Do ljeta 1943. godine američka vlada trošila je 8 milijardi dolara mjesečno. Od 1941. do 1945. godine državni dug narastao je s oko 48 milijardi na 247 milijardi dolara. Ministarstvo financija započelo je masovnu akciju posudbe novca od svojih građana. Obveznice su se nudile svim građanima, bez obzira na njihov financijski status. Velikom kampanjom, koja je uključivala novine, radio, filmove i vozila sa razglasima, željelo se potaknuti Amerikance, kako bi svoju uštedevinu uložili u ratne obveznice. Mnogi radnici kupovali su obveznice tako što im se oduzimala određena svota prilikom isplate plaća. Uz svakodnevnu medijsku kampanju, vlada je organizirala osam velikih akcija kako bi potaknula prodaju ratnih obveznica. Od svibnja 1941. do 1946. godine, državna prodaja obveznica iznosila je 61 milijardu dolara.⁶²

---

⁵⁹ *Stop That Tank!*. Film. n/a. SAD; Kanada: National Film Board of Canada, 1942.

⁶⁰ Komentar povjesničara Leonarda Maltina u filmskoj DVD-kolekciji *Walt Disney Treasures: Walt Disney On the Front Lines* (2004.).

⁶¹ Williams, Elmo. *Elmo Williams: A Hollywood Memoir*. Jefferson: McFarland, 2006., 68; *Your Job In Germany*. Film. Frank Capra. SAD: Army Pictorial Service, 1945.

⁶² Carman, Robert P.; Syrett, Harold C.; Wishy, Bernard W. *A History of the American People: Vol. 2 - Since 1865*. New York: Alfred A. Knopf, 1967., 704.

Kao što je već spomenuto, filmovi su bili dio nacionalne kampanje za prodaju obveznica. S obzirom da je akcija prodaje obveznica započela i prije napada na Pearl Harbor, produkcija promotivnih filmova krenula je već tijekom 1941. godine. U suradnji Ministarstva financija, producenta Leona Schlesingera i studija Warner Bros. nastaje kratki promotivni animirani film jednostavno naslovljen *Bugs Bunny* (ponekad naveden i kao *Leon Schlesinger Presents Bugs Bunny*). Produkcija filma započela je krajem studenog, a završila je osam dana nakon napada na Pearl Harbor. Snimanje animiranih filmova ovakve dužine i kvalitete obično traje oko dva mjeseca.⁶³ Tijekom ovog patriotski intoniranog filma popularni Bugs Bunny uz pjesmu, ples i šalu poziva gledatelje na kupnju ratnih obveznica, pri čemu mu se u završnici pridružuju i njegovi “kolege”, Elmer Fudd i Porky Pig, odjeveni u vojnu i mornaričku uniformu. Najvažnija karakteristika filma jest upečatljiva pjesma *Any Bonds Today* (*Ima li obveznica danas*), svojevrsna himna državne kampanje za kupnju obveznica, koju je prema narudžbi ministra financija, Henryja Morgenthaua mlađeg, skladao glazbenik Irving Berlin.⁶⁴ Tijekom ratnih godina često se na kraju filmova prikazivanih u kinima mogla vidjeti poruka koja je pozivala publiku da kupuje ratne obveznice.

Međutim, ova kampanja nije se odnosila samo na civile, već i na vojnike. Ovo je vidljivo na primjeru četiri kratka animirana filma, snimljenih po narudžbi Američke ratne mornarice, između 1943. i 1945. godine. Glavni lik ovih filmova je mornar po imenu gospodin Hook (Mr. Hook), koji kupuje obveznice kako bi si osigurao lagodnu poslijeratnu budućnost. Prvi film, *Take Heed Mr. Tojo* (*Obrati pozornost, gospodine Tojo*) nastao je 1943. godine u studiju Waltera Lantza, te je jedini snimljen u boji. Filmovi *The Return of Mr. Hook* (*Povratak gospodina Hooka*), *The Good Egg* (*Dobro jaje*) i *Tokyo Woes* (*Tokijska bijeda*) snimljeni su tijekom 1945. godine u produkciji studija Warner Bros.⁶⁵ U ovim filmovima često se javlja pjesma *Any Bonds Today*.⁶⁶

Studio Walta Disneyja je tijekom 1941. i 1942. godine snimio nekoliko kratkih animiranih filmova u suradnji s Kanadskom nacionalnom filmskom agencijom, za

⁶³ Lehman, Christopher P. *The Colored Cartoon: Black Representation in American Animated Short Films, 1907-1954*. Amherst: University of Massachusetts Press, 2009., 73.

⁶⁴ Jones, John Bush. *The Songs That Fought the War: Popular Music and the Home Front, 1939-1945*. Lebanon: UPNE, 2006.

⁶⁵ Leon Schlesinger je 1944. godine prodao svoj animacijski studio kompaniji Warner Bros.

⁶⁶ *Take Heed Mr. Tojo*. Film. Shamus Culhane. SAD: The United States Navy, 1943.; *The Return of Mr. Hook*. Film. Robert McKimson. SAD: The United States Navy, 1945.; *The Good Egg*. Film. Chuck Jones. SAD: The United States Navy, 1945.; *Tokyo Woes*. Film. Robert Clampett. SAD: The United States Navy, 1945.

potrebe kanadske državne kampanje za prodaju ratnih obveznica. Filmovi *7 Wise Dwarfs* (7 mudrih patuljaka), *The Thrifty Pig* (Uspješno prase), *All Together* (Svi zajedno) i *Donald's Decision* (Donaldova odluka) uglavnom su nastali recikliranjem kadrova i animacije iz Disneyjevih postojećih dugometražnih i kratkometražnih produkcija, kao što su *Snow White and the Seven Dwarfs* (Snjeguljica i sedam patuljaka, 1937.), *Pinocchio* (1940.), *Three Little Pigs* (Tri praščića, 1933.), *The Band Concert* (Nastup orkestra, 1935.), itd. Posebno je zanimljiv uradak *The Thrifty Pig*, gdje je priča o vuku i tri praščića modificirana na način da je vuk pretvoren u nacista, a posljednja kuća praščića ojačana ciglama sastavljenim od ratnih obveznica. Općenito govoreći o filmovima koji pozivaju građane na kupnju obveznica, često se javlja taj motiv obveznica kao oružja i oruđa za borbu protiv Sila osovine. Na taj način se trebalo poručiti građanima kako je – iako možda ne sudjeluju direktno u borbama – njihov doprinos kupnjom obveznica jednako važan kao i onaj vojnika na bojištu, jer novac od prodaje obveznica osigurava da taj vojnik bude u potpunosti opremljen za borbu.

Najvažnije sredstvo punjenja državnog proračuna i financiranja ratnih operacija bili su porezi. Nakon izbijanja rata Američki kongres izglasao je nove i veće poreze. Porezne uplate pokrivala su približno dvije petine ratnih troškova SAD-a. Oko 7 milijardi dolara od poreznih uplata 1941. godine poraslo je na više od 42 milijarde 1945. godine. Novi raspored dodatnih poreza iznosio je visokih 98 %. Dodatne prihode donosili su povišeni korporativni porezi, porezi na dobit, te proširen raspored poreza na prodaju. Nakon 1. srpnja 1943. godine, porezi na dobit radnika naplaćivani su prilikom isplata plaća. Time su olakšane naplate poreza i osigurani državni prihodi nužni za pokrivanje neizmernih troškova ratnih operacija.⁶⁷

Američko ministarstvo financija pokrenulo je svojevrsnu kampanju kojom se željelo potaknuti građane da redovito plaćaju svoje poreze. Filmovi su, kao i u slučaju kampanje za kupnju ratnih obveznica, igrali važnu ulogu. Godine 1942. i 1943. u suradnji studija Walta Disneyja i Ministarstva financija nastala su dva kratka filma, koji su građanima trebali objasniti koliko je važno da redovito plaćaju poreze. Čangrizavi Donald Duck, glavni lik filmova *The New Spirit* (Novi duh, 1942.) i *The Spirit of '43* (Duh '43, 1943.), isprva nije oduševljen činjenicom da mora plaćati porez, ali drastično promijeni mišljenje kada shvati da će to osigurati pobjedu protiv Hitlera, Hirohita i

---

⁶⁷ Carman, Robert P.; Syrett, Harold C.; Wishy, Bernard W. *A History of the American People: Vol. 2 - Since 1865*. New York: Alfred A. Knopf, 1967., 704.

Mussolinija. Glavna karakteristika ovih filmova jest kovanica “Taxes to beat the Axis.” (“Porezom protiv Sila osovine.”). Vrlo je jasno istaknuto kako efikasna ratna industrija, a samim time i pobjeda u ratu, ovise o konstantnom priljevu novca.

II.10. *Ration Bored* – Filmovi i američka kućanstva u ratno doba

Većina sirovina i potrepština nakon Pearl Harbora usmjerene su u ratne svrhe. Konkretno, to je značilo manjak benzina, automobilskih guma, hrane i drugih namirnica. Promotivnom kampanjom nastojalo se potaknuti građane SAD-a da što manje koriste vlastita prijevozna sredstva, te da umjesto toga koriste javni gradski prijevoz, ili na posao putuju osobnim vozilima, ali u većim skupinama. Iako nisu nastali kao službeni dio kampanje, određeni filmovi su uz dozu humora vrlo slikovito nastojali upozoriti i prikazati posljedice neprimjerenog ponašanja. Tako u kratkom animiranom filmu *Donald's Tire Trouble* (*Donaldove nevolje s gumama*, 1943.) Donald Duck postaje žrtva vlastite potrebe za brzom i nekontroliranom vožnjom. Zbog racionalizacije automobilskih guma prisiljen je krpiti postojeću, istrošenu, što otežava zadovoljenje njegovih potreba.⁶⁸ Na sličan način Woody Woodpecker u filmu *Ration Bored* (*Dosadna racionalizacija*, 1943.) prkosi redukciji benzina, nekontrolirano jureći svojim autom, da bi u konačnici zbog svog nestašluka čak izgubio život. Tijekom filma *Ration Bored* vidljiv je slogan “Is this trip really necessary?” (“Je li ovo putovanje doista potrebno?”).⁶⁹ Riječ je o kovanici čija je svrha bila potaknuti Amerikance na štednju i pažljiviju potrošnju benzina i automobilskih guma. Željelo se naglasiti da je poželjno da građani svoja svakodnevna kretanja ograniče na najnužnije – poput odlaska na posao i nabavke potrepština. Ponekad je ta poruka znala biti vrlo vidljivo istaknuta u filmovima, čak i kada bi se to zbog žanra i tematike najmanje očekivalo. U kratkom animiranom filmu *Wagon Heels* (*Karavana*, 1945.), svojevrsnoj parodiji žanra westerna, karavana doseljenika kreće na opasan put indijanskim teritorijem. Radi komičnog efekta, u jednom kadru se pojavi prethodno spomenuti slogan.⁷⁰

---

⁶⁸ *Donald's Tire Trouble*. Film. Dick Lundy. SAD: RKO Radio Pictures, 1943.

⁶⁹ *Ration Bored*. Film. Emery Hawkins; Milt Schaffer. SAD: Universal Pictures, 1943.

⁷⁰ *Wagon Heels*. Film. Robert Clampett. SAD: Warner Bros. Pictures, 1945.

Racionalizacija namirnica također je postala dio ratne stvarnosti građana SAD-a. Edukativni film *Point Rationing of Foods* (*Bodovi za hranu*, 1943.) otkriva nam sve detalje vezane za ovo stanje. Ovaj film, nastao u suradnji agencije OWI BMP i studija Leona Schlesingera, ne samo da objašnjava princip korištenja bonova za racionalizaciju, nego i otkriva pozadinu same mjere, te nudi savjete za maksimalnu iskoristivost bodovnog sistema. Američka prehrambena industrija izbijanjem rata našla se u situaciji da svoju proizvodnju mora usmjeriti u nekoliko pravaca. Trebalo je zadovoljiti potrebe vojske i svih njenih pripadajućih rodova, zatim je trebalo osigurati namirnice za američke saveznike. Naravno, trebalo je osigurati i redovitu opskrbu namirnica američkim građanima. S obzirom da su ratne operacije imale prednost, američki građani morali su se zadovoljiti smanjenom opskrbom namirnicama i potrepštinama. Zato je uvedeno bodovanje kako bi svi građani mogli dobiti potrebne namirnice.⁷¹

Također, nastojalo se apelirati na građane da ne bacaju sve kućanske otpatke, već da pokušaju sačuvati ono što bi moglo biti korisno za ratnu produkciju i ratne operacije. U suradnji Odbora filmske industrije za ratnu djelatnost (War Activities Committee of the Motion Pictures Industry) i studija Walta Disneyja nastaje edukativno-informativni film *Out of the Frying Pan Into the Firing Line* (*Iz kipuće tave, pa na bojišnicu*, 1942.). Nakon veselog kuhanja objeda Minnie Mouse je upozorena kako ne bi smjela bacati svoju iskorištenu kuhinjsku mast. Zamoljena je da ju sačuva, jer ona može biti korisna u proizvodnji oružja. Svoju kuhinjsku mast može ostaviti u posebno licenciranim mesarnicama, gdje će biti otkupljena.⁷²

II.11. *Saludos Amigos* – Filmovi kao orude Ureda koordinatora za međuameričke poslove

Početkom Drugog svjetskog rata, fašizam je doživljavan kao pozitivna politička alternativa od strane nekoliko latinoameričkih vođa i grupacija, koji su bili izrazito

---

⁷¹ *Point Rationing of Foods*. Film. Chuck Jones. SAD: War Activities Committee of the Motion Pictures Industry, 1943.

⁷² *Out of the Frying Pan Into the Firing Line*. Film. Ben Sharpsteen. SAD: War Activities Committee of the Motion Pictures Industry, 1942.

impresionirani vladavinom Adolfa Hitlera i Benita Mussolinija. Na primjer, Rafael Trujillo, diktator Dominikanske Republike, divio se Hitleru zbog njegovog stila i militarističkih skupova. Slično su razmišljali Jorge Ubico u Guatemali i Maximiliano Hernández Martínez u El Salvadoru. U Brazilu, Argentini, Čileu i drugdje, mnogima je bila vrlo privlačna snažna fašistička ideja jedinstva i svrhovitosti. U svakoj od ovih zemalja djelovala je utjecajna fašistička politička stranka. Brazilski integralisti otvoreno su štovali Mussolinija, te su se odijevali u zelene odore i čizme u vojničkom stilu. No, Latinska Amerika nije se samo divila fašističkoj politici i ideologiji. Nijemci su razvijali snažnu ekonomsku suradnju s latinoameričkim zemljama, koristeći stroge bilateralne trgovinske ugovore, kako bi ekonomska suradnja sa svakom od zemalja bila bazirana na jednakim uvjetima. Brazil, Meksiko, Guatemala, Costa Rica i Dominikanska Republika imali su sklopljene trgovinske ugovore s Njemačkom. Iako je Drugi svjetski rat okončao trgovinu između Njemačke, Italije i latinoameričkih zemalja, fašistička je ideologija i dalje imala jaki utjecaj u Amerikama.⁷³

Usprkos tome što je postojala određena napetost između nekih zemalja Latinske Amerike i SAD-a, većina američkih građana smatrala je da bi južne susjede trebalo obraniti od Sila osovine. U kulturološkom smislu, razvijao se svojevrsni panamerikanizam. Također, mnogi Amerikanci vjerovali su da su sigurnost i ekonomija SAD-a vezani uz kontrolu Panamskog kanala.⁷⁴ Zbog javnog mišljenja, ali i sigurnosnih, političkih, ekonomskih i kulturoloških razloga, SAD su se odlučile aktivno boriti protiv fašističkog utjecaja i potencijalne opasnosti, formiravši 1940. godine Ured koordinatora za međuameričke poslove (Office of the Coordinator of Inter-American Affairs, OCIAA). Agencija OCIAA trebala je potaknuti međusobno društveno razumijevanje zemalja zapadne hemisfere.⁷⁵ Ured je vodio Nelson Rockefeller, s glavnim ciljem stvaranja široke medijske kampanje, podjednako usmjerene prema latinoameričkim zemljama i građanima SAD-a.⁷⁶ Rockefeller je smatrao da su filmovi

---

⁷³ Leonard, Thomas M.; Bratzel, John F., ur. *Latin America During World War II*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2007., 9.

⁷⁴ Leonard, Thomas M.; Bratzel, John F., ur. *Latin America During World War II*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2007., 7.

⁷⁵ Alexander, Geoff. *Academic Films for the Classroom: A History*. Jefferson: McFarland, 2010., 32.

⁷⁶ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 141.

posebno učinkovito oruđe u širenju američke ideologije. S obzirom da je veliki postotak latinoameričkog stanovništva bio nepismen, filmovi će lakše ostvariti željeni cilj.⁷⁷

U produkciji OCIAA i filmskih studija nastali su brojni filmovi sa specifičnom namjenom. Dva su filmaša bila posebno značajna za ciljeve agencije. Prvi je bio dokumentarist Julien Bryan. Bryan je stekao određenu slavu kada se 1939. godine zatekao u Varšavi, kao jedini preostali izvijestitelj iz jedne neutralne zemlje, u trenutku kada su Nijemci započeli svoju brutalnu, trojednu opsadu grada. Svojom kamerom zabilježio je borbu, bijedu i hrabrost stanovnika napadnutog grada. Snimljeni materijal oblikovan je u film naslovljen *Siege (Opsada, 1940.)*, koji je čak bio nominiran za nagradu Oscar. Nakon osnivanja agencije OCIAA, Rockefeller je angažirao Bryana kako bi snimio niz od 23 filma, koji bi se bavili latinoameričkom kulturom i običajima. Ovi filmovi prikazivani su tijekom rata u školama diljem SAD-a.⁷⁸

Drugi istaknuti filmaš bio je Walt Disney. Već su tijekom 1940. godine državne službe poticale Disneyja da u svoje filmove ubaci određene latinoameričke elemente. Na molbu agencije OCIAA, tijekom 1941. godine pristao je obići Južnu Ameriku u ulozi ambasadora dobre volje, te producirati dvanaest kratkih animiranih filmova latinoameričke tematike. Državne službe pokrivale su troškove puta, kao i 25 % troškova produkcije filmova. Međutim, Disneyjeva južnoamerička odiseja nije bila samo diplomatske naravi, već je trebala poslužiti i kao izvor materijala za filmove. Disneyja je pratila grupa filmaša i zaposlenika – prozvana “El Grupo” – koja je trebala proučavati lokalnu glazbu, folklor, legende, okoliš, likove i teme. “El Grupo” je tako posjetio Brazil, Argentinu, Urugvaj, Čile, Peru, Ekvador i Panamu. Put se uglavnom sastojao od niza filmskih projekcija, intervjuva, zabava, pojavljivanja u javnosti, te susreta s lokalnim političarima i velikodostojnicima.⁷⁹

Rad na dvanaest kratkih “latinoameričkih” filmova tekao je brzo. Do travnja 1942. godine, devet filmova prešlo je iz scenariističke u animacijsku fazu. Čini se kako su se tada Disney, ili njegov distributer RKO, dosjetili kako bi se četiri kratka filma moglo zajedno upakirati. Povezalo bi ih se koristeći dokumentarističke snimke s južnoameričke turneje, te bi ta kombinacija postala jedan srednjemetražni film. Rezultat

---

⁷⁷ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 157.

⁷⁸ Alexander, Geoff. *Academic Films for the Classroom: A History*. Jefferson: McFarland, 2010., 31-32.

⁷⁹ Barrier, Michael. *The Animated Man: A Life of Walt Disney*. Berkeley: University of California Press, 2007., 174-175.

je bio omnibus *Saludos Amigos* (*Pozdrav, prijatelji*), koji je svoju premijeru doživio diljem zemalja Latinske Amerike tijekom jesenskih i zimskih mjeseci 1942./1943. godine, prije premijere u SAD-u, u veljači 1943. godine.⁸⁰ Svaki od četiri segmenta filma posvećen je jednoj od zemalja Južne Amerike. U segmentu *Lake Titicaca* Donald Duck posjećuje Peru; segment *Pedro* bavi se istoimenim malenim antropomorfiziranim zrakoplovom iz Čilea; u segmentu *El Gaucho Goofy* kauboj Goofy posjećuje argentinske pampase; a u posljednjem segmentu, *Aquarela do Brasil*, Donald Duck upoznaje čari Brazila uz pomoć antropomorfiziranog papagaja, po imenu José Carioca.⁸¹ Film je naišao na vrlo entuzijastičan odaziv publike u kinima Latinske Amerike. Predstavnik agencije OCIAA u Buenos Airesu, u svome je izvješću istaknuo kako su “sekvence, pogotovo one vezane uz Argentinu, očarale publiku svojom autentičnošću, svojim šarmom i svojim humorom...”.⁸² Godine 1942. studio je krenuo s produkcijom novog omnibusa, koji bi opet kombinirao četiri filma latinoameričke tematike. Ovim su filmom producenti željeli obuhvatiti i Meksiko. U svrhu priprema za produkciju, agencija OCIAA je Disneyju i desetak njegovih suradnika platila trojedni put. Kako je produkcija odmicala, film je dobio naslov *The Three Caballeros* (*Tri gospodina*), te je postao duži za još tri segmenta. Radnja omnibusa prati dogodovštine trojice prijatelja – Donalda, Joséa Carioca i antropomorfiziranog meksičkog pijetla po imenu Panchito. Film se najvećim dijelom bavio Meksikom, te je vješto kombinirao igrane i animirane elemente. *The Three Caballeros* doživio je premijeru u Ciudad de México tijekom prosinca 1944. godine, nakon čega je uslijedila premijera u New Yorku, u veljači 1945. godine.⁸³

Suradnja studija Disney i agencije OCIAA nije bila ograničena samo na omnibus-filmove latinoameričke tematike. U zajedničkoj produkciji nastalo je nekoliko edukativno-informativnih filmova koji su nedovoljno obrazovanoj i nepismenoj publici latinoameričkih zemalja u razvoju trebali objasniti i približiti važne teme vezane uz njihovu svakodnevicu. Filmovi se uglavnom bave zdravstvenim temama i tjelesnom zaštitom. U filmu *The Winged Scourge* (*Krilata pošast*, 1943.) ponovno se javlja

⁸⁰ Barrier, Michael. *Hollywood Cartoons: American Animation in its Golden Age*. New York; Oxford: Oxford University Press, 1999., 369.

⁸¹ *Saludos Amigos*. Film. Norman Ferguson. SAD: RKO Radio Pictures, 1942.

⁸² Barrier, Michael. *The Animated Man: A Life of Walt Disney*. Berkeley: University of California Press, 2007., 184.

⁸³ Barrier, Michael. *The Animated Man: A Life of Walt Disney*. Berkeley: University of California Press, 2007., 186-187.

prethodno spomenutih sedam patuljaka, kako bi demonstrirali važnost i načine zaštite od komaraca, prijenosnika malarije.⁸⁴ Film *Defense Against Invasion* (*Obrana od invazije*, 1943.) ističe važnost cijepljenja protiv zaraznih bolesti.⁸⁵ A film *The Grain That Built a Hemisphere* (*Žitarica koja je izgradila hemisferu*, 1943.) podučava o ulozi kukuruza u prehrani, povijesti, ekonomiji i kulturi Amerika.⁸⁶

II.12. *The Negro Soldier* – Filmovi i odnos prema Afroamerikancima

Rat je, na više načina, oslabio tradicionalne društvene barijere koje su ograničavale život manjina i žena. Potrebe za borcima i radnicima bile su prevelike, kao i društvena fluidnost i mobilnost, zbog čega rigidne, tradicionalne barijere nisu mogle ostati netaknute. U ljeto 1941. godine, A. Philip Randolph, predsjednik Udruženja stjuarda vagona za spavanje (Brotherhood of Sleeping Car Porters), važnog sindikata čiji su članovi bili uglavnom Afroamerikanci, zahtijevao je da kompanije koje sklapaju vojno-obrambene poslove i ugovore integriraju svoje radne snage. Kako bi mobilizirao pristalice ovog zahtjeva, Randolph je namjeravao organizirati veliki prosvjedni marš na Washington. Međutim, predsjednik Roosevelt uvjerio je Randolpha da otkáže marš, uz obećanje kako će osnovati Komisiju za pravedne postupke pri zapošljavanju (Fair Employment Practices Commission, FEPC), koja će istražiti diskriminaciju Afroamerikanaca u ratnoj industriji. Potreba za radnom snagom u tvornicama naoružanja snažno je utjecala na migraciju Afroamerikanaca iz ruralnih sredina na jugu SAD-a u industrijalizirane gradove. Migracije su znatno poboljšale ekonomsko stanje mnogih Afroamerikanaca, ali su također stvorile i međurasne napetosti, te povremeno nasilje. Najteži sukob dogodio se 1943. godine u Detroitu, kada su rasne tenzije izazvale velike neredе u kojima su život izgubile 34 osobe, od kojih 25 Afroamerikanaca. Usprkos ovim napetostima, vodeće afroameričke organizacije tijekom rata pojačale su

---

⁸⁴ *The Winged Scourge*. Film. Bill Justice; Bill Roberts. SAD: The Office of the Coordinator of Inter-American Affairs, 1943.

⁸⁵ *Defense Against Invasion*. Film. n/a. SAD: The Office of the Coordinator of Inter-American Affairs, 1943.

⁸⁶ *The Grain That Built a Hemisphere*. Film. n/a. SAD: The Office of the Coordinator of Inter-American Affairs, 1943.

svoju aktivnost protiv sustava segregacije. Afroamerički vođe isticali su “dvostruko V” – pobjedu u domovini i u inozemstvu. Pritisak je također vršen kako bi se provele promjene i u vojsci. Vojne strukture održavale su tradicionalnu praksu, ograničavajući Afroamerikance i dodjeljujući im prizemne poslove i zadatke, stacionirajući ih u segregiranim kampovima za obuku i jedinicama, te braneći im pristup Mornaričkom pješaštvu (Marincima) i Vojnom zrakoplovstvu. Međutim, dogodile su se određene promjene. Do kraja rata znatno je porastao broj vojnika Afroamerikanaca, do 700 tisuća; neki kampovi za obuku postali su djelomično integrirani; Afroamerikancima je dozvoljeno služiti na brodovima sa bijelim mornarima; a veći broj vojnih jedinica s Afroamerikancima sudjelovao je u borbi.⁸⁷

Državne službe željele su potaknuti Afroamerikance na novačenje i sudjelovanje u obrambenim djelatnostima, te smiriti uzburkane međurasne napetosti. Nastala je svojevrsna kampanja u kojoj su određenu ulogu igrali i filmovi. Godine 1944. u produkciji tadašnjeg Ministarstva rata i filmaša Franka Capre nastaje srednjemetražni edukativni film *The Negro Soldier* (*Crnački vojnik*), koji se trebao prikazivati potencijalnim vojnim regrutima afroameričkog podrijetla. Scenarist Carlton Moss i redatelj Stuart Heisler nastojali su istaknuti važnost Afroamerikanaca u američkoj kulturi. Naravno, pritom su morali zanemariti rasnu segregaciju koja je tada bila na snazi u SAD-u. Ovaj dokumentarni film izravno je zagovarao rasni sklad. Krajem 1942. godine državne su strukture željele producirati film koji se trebao baviti slabim međurasnim odnosima u vojnim kampovima na jugu, gdje su bijelci tretirali tamnolute vojnike s velikom dozom sumnje i nerazumijevanja. Također, ondje su bijeli časnici trebali isticati zajednički cilj – borbu protiv neprijatelja u inozemstvu. Nezadovoljni početnim scenarijem Marca Connellyja, producenti su se obratili scenaristima Benu Hechtu i Jou Swerlingu, koji su preradili Connellyjev scenarij. Kada nisu bili zadovoljni ni tom verzijom scenarija, obratili su se Mossu, mladom Afroamerikancu koji je radio u Saveznom projektu kazališta (Federal Theatre Project). Film je režirao hollywoodski veteran Stuart Heisler, pod Caprinim nadzorom. *The Negro Soldier* je bio proslava afroameričkog ponosa, prikazujući boksača Joea Louisa kako pobjeđuje Nijemca Maxa Schmelinga; tamnolute heroje koji sudjeluju u Američkom ratu za nezavisnost; te

---

⁸⁷ Brinkley, Alan. *The Unfinished Nation: A Concise History of the American People*. Boston [etc.]: McGraw Hill, cop. 2004., 732-733; Sellers, Charles; May, Henry; McMillen, Neil R. *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*. Zagreb: Barbat, 1996., 343.

Bookera T. Washingtona, Georgea Washingtona Carvera i Jesseja Owensa kao značajne predstavnike kulturnog, znanstvenog i sportskog života. *The Negro Soldier* je dokazao kako su, segregaciji usprkos, državne strukture (kao i filmaši) sposobni tretirati Afroamerikance na odmjeren i nestereotipiziran način.⁸⁸

Slične je tematike i senzibiliteta kratak dokumentarni film *Negro Colleges in War Time* (*Crnačka sveučilišta u vrijeme rata*), snimljen 1943. godine u produkciji agencije OWI. U filmu je bez stereotipiziranja prikazana djelatnost na segregiranim afroameričkim sveučilištima, usmjerena ka obrazovanju i osposobljavanju u borbi protiv zajedničkog neprijatelja.⁸⁹ Godine 1942. u produkciji Ministarstva poljoprivrede i studija Republic Pictures nastaje kratki dokumentarni film *Henry Browne, Farmer*, u kojem afroamerički poljodjelac obrađujući svoju zemlju hrani svoju obitelj, ali i američke vojne snage.⁹⁰ Što se tiče hollywoodskih studija, u agenciji OWI nadali su se da bi mogli iskoristiti filmove za poboljšanje međurasnih odnosa u SAD-u. Podržali su kampanju, koju su vodili Walter White, voditelj Nacionalnog udruženja za poboljšanje statusa obojanih (National Association for the Advancement of Colored People, NAACP) i Wendell Willkie (bivši predsjednički kandidat), jedan od rukovodioca studija Twentieth Century Fox. Cilj kampanje bio je poboljšanje prikaza Afroamerikanaca u filmovima, kao i njihovog statusa u filmskoj industriji. Napravljeni su određeni pomaci. U nekoliko slučajeva afroamerički glumci dobili su bolje, ali uglavnom ograničene uloge, poput Lene Horne u filmu *Stormy Weather* (*Olužno vrijeme*, 1943.). U drugim slučajevima bile su to manje, ali dostojanstvene uloge, poput one Leigha Whippera u filmu *The Ox-Bow Incident* (*Incident u Ox-Bowu*, 1943.) ili Canade Leeja u filmu *Lifeboat* (*Čamac za spašavanje*, 1944.). U filmu *Bataan* uvrštenjem Kennetha Spencera ubrzana je integracija vojnih jedinica za cijelo desetljeće. Intervencije državnih službi nisu mogle značajno promijeniti status Afroamerikanaca u Hollywoodu. Ali usprkos tome, riječ je o važnim pomacima.⁹¹

---

⁸⁸ Gomery, Douglas. *Movie History: A Survey*. Belmont: Wadsworth, cop. 1991., 219-220; *The Negro Soldier*. Film. Stuart Heisler. SAD: War Activities Committee of the Motion Pictures Industry, 1944.

⁸⁹ *Negro Colleges in War Time*. Film. n/a. SAD: War Activities Committee of the Motion Pictures Industry, 1943.

⁹⁰ *Henry Browne, Farmer*. Film. Roger Barlow. SAD: War Activities Committee of the Motion Pictures Industry, 1942.

⁹¹ Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997., 273.

III. Zaključna razmatranja

Generalno gledano, može se reći kako je američka filmska industrija tijekom Drugog svjetskog rata funkcionirala kao jedna masovna medijska platforma, čiji je cilj bio dvostruki – istodobno zabaviti američke građane koji funkcioniraju u okvirima ratnog stanja, te ih pripremiti da to isto stanje prebrode uz značajnu dozu općedruštvene suradnje. Suradnja je prvenstveno podrazumijevala sve čimbenike koji su mogli doprinijeti ostvarenju ratne pobjede, što je uključivalo odlazak na posao, plaćanje poreza, kupnju ratnih obveznica, štednju namirnica i sirovina, te razumijevanje prema manjinama i ženama. Nije nevjerovatno konstatirati kako su filmovi odigrali važnu ulogu u izgradnji takozvane pozadinske fronte. Ono što su američki građani činili kao dio te fronte bilo je podjednako važno za pobjedu, kao i djelovanje vojnika na bojišnici. Jer, o radnjama građana ovisilo je da ti isti vojnici budu adekvatno opremljeni, odjeveni, naoružani, mehanizirani i nahranjeni. U vrijeme kada televizija još nije funkcionirala kao masovni medij, filmovi su kao zadaću imali održavati svijest o ulozi koju svaki pojedinac treba odigrati u ovom ratnom sukobu. Pritom je uloga države bila ključna. Međutim, bilo bi pogrešno tumačiti odnos državne administracije i filmske industrije u SAD-u na isti način kao i onaj u Sovjetskom savezu ili Trećem Reichu. Brojni filmaši su se prijavili u vojnu službu, te su snimali filmove prema zahtjevima državnog i vojnog vrha. Ali filmski studiji nisu podvrgnuti državnim službama. Odnos filmskih kompanija i američke vlade zapravo je bio vrlo kompleksan. OWI i druge državne službe vodile su svakodnevnu komunikaciju sa studijima, te su blisko surađivali na produkcijama filmova. Međutim, studiji su prvenstveno surađivali po dobrovoljnom principu, zbog jakog patriotizma i dobre volje. Iako su agencije posjedovale određene mehanizme kojima su mogle prisiliti filmaše na suradnju (naravno, pod pretpostavkom da filmaši uopće nisu bili voljni surađivati), ne može se reći da su ti mehanizmi redovito primijenjivani. Može se reći da su metode prisile i određeni pritisci vršeni prvenstveno tijekom produkcije pojedinih filmova, koje je agencija smatrala važnima, ali po pitanju kojih filmske kompanije možda nisu pokazale adekvatnu dozu fleksibilnosti. Što se tiče filmova nastalih u produkciji države, fascinantna je razina kojom su bili posvećeni ostvarenju ratne pobjede – uključujući potrebu opsežnog informiranja građana o ratnim

sukobima, pripremu vojnika za bojišnicu, pa čak i slabljenje segregacije i poboljšanje međurasnih odnosa. Doista, film je tijekom Drugog svjetskog rata u SAD-u funkcionirao kao – kako ga naziva povjesničar Marc Ferro – agent povijesti. Odnosno, kao čimbenik koji je odigrao važnu ulogu u oblikovanju povijesti. Teško je objektivno procijeniti u kojoj mjeri film utječe na jedno društvo, pogotovo kada je riječ o velikoj zemlji poput SAD-a, ali nedvojbeno je određen utjecaj postojao, pogotovo kada se uzme u obzir da je film tada imao masovni status, kakav danas imaju mediji poput televizije ili interneta.

Literatura i izvori

Monografije, pregledi i zbornici

Alexander, Geoff. *Academic Films for the Classroom: A History*. Jefferson: McFarland, 2010.

Barrier, Michael. *Hollywood Cartoons: American Animation in its Golden Age*. New York; Oxford: Oxford University Press, 1999.

Barrier, Michael. *The Animated Man: A Life of Walt Disney*. Berkeley: University of California Press, 2007.

Bordwell, David; Thompson, Kristin. *Film History: An Introduction*. Boston [etc.]: McGraw Hill, cop. 2003.

Brinkley, Alan. *The Unfinished Nation: A Concise History of the American People*. Boston [etc.]: McGraw Hill, cop. 2004.

Carman, Robert P.; Syrett, Harold C.; Wishy, Bernard W. *A History of the American People: Vol. 2 - Since 1865*. New York: Alfred A. Knopf, 1967.

Cincotta, Howard, ur. *Američka povijest: Kratki prikaz*. Zagreb: Informativna agencija SAD, 1998.

Commager, Henry Steele, ur. *The American Destiny: Global War*. London: Orbis, cop. 1986.

Dick, Bernard F. *The Star-Spangled Screen: The American World War II Film*. Lexington: The University Press of Kentucky, 1996.

Gomery, Douglas. *Movie History: A Survey*. Belmont: Wadsworth, cop. 1991.

Jewell, Richard B. *The Golden Age of Cinema: Hollywood, 1929-1945*. Malden [etc.]: Blackwell Publishing, 2007.

Jones, John Bush. *The Songs That Fought the War: Popular Music and the Home Front, 1939-1945*. Lebanon: UPNE, 2006.

Krasniewicz, Louise. *Walt Disney: A Biography*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 2010.

Lehman, Christopher P. *The Colored Cartoon: Black Representation in American Animated Short Films, 1907-1954*. Amherst: University of Massachusetts Press, 2009.

Leonard, Thomas M.; Bratzel, John F., ur. *Latin America During World War II*. Lanham: Rowman & Littlefield, 2007.

Lloyd, Ann, ur. *The Illustrated History of the Cinema*. New York: Macmillan Publishing Company, cop. 1986.

Nel, Philip. *Dr. Seuss: American Icon*. New York; Continuum International Publishing Group, 2005.

Reid, John Howard. *Hollywood's Miracles of Entertainment*. Raleigh: Lulu.com, 2005.

Sellers, Charles; May, Henry; McMillen, Neil R. *Povijest Sjedinjenih Američkih Država*. Zagreb: Barbat, 1996.

Schatz, Thomas. *Boom and Bust: The American Cinema in the 1940s*. New York: Charles Scribner's Sons, 1997.

Williams, Elmo. *Elmo Williams: A Hollywood Memoir*. Jefferson: McFarland, 2006.

Multimedijalni izvori

7 Wise Dwarfs. Film. Richard Lyford. SAD; Kanada: National Film Board of Canada, 1941.⁹²

A Lecture on Camouflage. Film. Chuck Jones. SAD: U.S. Army Signal Corps, 1944.⁹³

All Together. Film. n/a. SAD; Kanada: National Film Board of Canada, 1942.⁹⁴

Bombs Over Burma. Film. Joseph H. Lewis. SAD: Producers Releasing Corporation (PRC), 1943.

Booby Traps. Film. Robert Clampett. SAD: U.S. Army Signal Corps, 1944.⁹⁵

Bosko's Picture Show. Film. Friz Freleng; Hugh Harman. SAD: Warner Bros. Pictures, 1933.⁹⁶

Censored. Film. Frank Tashlin. SAD: U.S. Army Signal Corps, 1944.⁹⁷

---

⁹² Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0168163/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [15. ožujka, 2013.]

⁹³ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0154763/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [29. ožujka, 2013.]

⁹⁴ Redatelj je nepoznat.

⁹⁵ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0140864/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [29. ožujka, 2013.]

⁹⁶ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0023836/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [18. veljače, 2013.]

⁹⁷ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0154300/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [29. ožujka, 2013.]

Chetniks! The Fighting Guerrillas. Film. Louis King. SAD: Twentieth Century Fox Film Corporation, 1943.

Defense Against Invasion. Film. n/a. SAD: The Office of the Coordinator of Inter-American Affairs, 1943.⁹⁸

Donald's Decision. Film. Ford Beebe. SAD; Kanada: National Film Board of Canada, 1942.⁹⁹

Donald's Tire Trouble. Film. Dick Lundy. SAD: RKO Radio Pictures, 1943.¹⁰⁰

Duck Soup. Film. Leo McCarey. SAD: Paramount Pictures, 1933.

Edge of Darkness. Film. Lewis Milestone. SAD: Warner Bros. Pictures, 1943.

Education for Death. Film. Clyde Geronimi. SAD: RKO Radio Pictures, 1943.¹⁰¹

Henry Browne, Farmer. Film. Roger Barlow. SAD: War Activities Committee of the Motion Pictures Industry, 1942.

Herr Meets Hare. Film. Friz Freleng. SAD: Warner Bros. Pictures, 1945.

Jungle Drums. Film. Dan Gordon. SAD: Paramount Pictures, 1943.

Lady from Chungking. Film. William Nigh. SAD: Producers Releasing Corporation (PRC), 1942.

Negro Colleges in War Time. Film. n/a. SAD: War Activities Committee of the Motion Pictures Industry, 1943.¹⁰²

Out of the Frying Pan Into the Firing Line. Film. Ben Sharpsteen. SAD: War Activities Committee of the Motion Pictures Industry, 1942.¹⁰³

Point Rationing of Foods. Film. Chuck Jones. SAD: War Activities Committee of the Motion Pictures Industry, 1943.¹⁰⁴

Ration Bored. Film. Emery Hawkins; Milt Schaffer. SAD: Universal Pictures, 1943.

Recognition of the Japanese Zero Fighter. Film. Bernard Vorhaus. SAD: Office of War Information, Bureau of Motion Pictures, 1943.¹⁰⁵

---

⁹⁸ Redatelj je nepoznat. Neki izvori kao godinu produkcije navode 1946.

⁹⁹ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice <http://www.disneyshorts.org/shorts.aspx?shortID=336> [15. ožujka, 2013.]

¹⁰⁰ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0035820/fullcredits?ref=tt_q1_1 [10. svibnja, 2013.]

¹⁰¹ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0035836/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [20. travnja, 2013.]

¹⁰² Redatelj je nepoznat.

¹⁰³ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0168114/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [15. ožujka, 2013.]

¹⁰⁴ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0155026/fullcredits?ref=tt_q1_1 [20. travnja, 2013.]

Russian Rhapsody. Film. Robert Clampett. SAD: Warner Bros. Pictures, 1944.

Saludos Amigos. Film. Norman Ferguson. SAD: RKO Radio Pictures, 1942.

Sherlock Holmes and the Secret Weapon. Film. Roy William Neill. SAD: Universal Pictures, 1943.

Spies. Film. Chuck Jones. SAD: U.S. Army Signal Corps, 1943.¹⁰⁶

Stop That Tank!. Film. n/a. SAD; Kanada: National Film Board of Canada, 1942.¹⁰⁷

Take Heed Mr. Tojo. Film. Shamus Culhane. SAD: The United States Navy, 1943.¹⁰⁸

Tarzan Triumphs. Film. Wilhelm Thiele. SAD: RKO Radio Pictures, 1943.

Tarzan's Desert Mystery. Film. Wilhelm Thiele. SAD: RKO Radio Pictures, 1943.

The Ducktators. Film. Norman McCabe. SAD: Warner Bros. Pictures, 1942.

The Good Egg. Film. Chuck Jones. SAD: The United States Navy, 1945.¹⁰⁹

The Grain That Built a Hemisphere. Film. n/a. SAD: The Office of the Coordinator of Inter-American Affairs, 1943.¹¹⁰

The Great Dictator. Film. Charles Chaplin. SAD: United Artists, 1940.

The Mortal Storm. Film. Frank Borzage. SAD: Metro-Goldwyn-Mayer (MGM), 1940.

The Negro Soldier. Film. Stuart Heisler. SAD: War Activities Committee of the Motion Pictures Industry, 1944.¹¹¹

The Return of Mr. Hook. Film. Robert McKimson. SAD: The United States Navy, 1945.¹¹²

The Thrifty Pig. Film. Ford Beebe. SAD; Kanada: National Film Board of Canada, 1941.¹¹³

The Winged Scourge. Film. Bill Justice; Bill Roberts. SAD: The Office of the Coordinator of Inter-American Affairs, 1943.¹¹⁴

---

¹⁰⁵ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0036054/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [29. ožujka, 2013.]

¹⁰⁶ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0036279/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [29. ožujka, 2013.]

¹⁰⁷ Redatelj je nepoznat.

¹⁰⁸ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0293950/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [13. ožujka, 2013.]

¹⁰⁹ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0430147/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [13. ožujka, 2013.]

¹¹⁰ Redatelj je nepoznat.

¹¹¹ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0139491/fullcredits?ref=tt_ql_1 [27. travnja, 2013.]

¹¹² Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0239892/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [13. ožujka, 2013.]

¹¹³ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0168221/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [15. ožujka, 2013.]

Tokyo Woes. Film. Robert Clampett. SAD: The United States Navy, 1945.¹¹⁵

Wagon Heels. Film. Robert Clampett. SAD: Warner Bros. Pictures, 1945.

Your Job In Germany. Film. Frank Capra. SAD: Army Pictorial Service, 1945.¹¹⁶

---

¹¹⁴ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0278820/fullcredits?ref=tt_cl_sm#cast [18. travnja, 2013.]

¹¹⁵ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0293957/fullcredits?ref=tt_ov_st_sm#cast [13. ožujka, 2013.]

¹¹⁶ Autori nisu navedeni u samom filmu. Podaci o autorima preuzeti su sa internet stranice http://www.imdb.com/title/tt0038264/fullcredits?ref=tt_q1_1 [11. svibnja, 2013.]

Prilozi

Slika II.1. Kadar iz filma *The Great Dictator* (1940.). Diktatori Hynkel (Chaplin) i Napaloni (Jack Oakie, tumači parodiju Mussolinija) međusobno se nadmudruju.¹¹⁷

Slika II.2. Kadar iz filma *Sergeant York* (1941.). Promjena stava Alvina Yorka (Cooper) nagoviješta slabljenje izolacionizma u SAD-u.¹¹⁸

¹¹⁷ Slika preuzeta s internet stranice <http://www.dvdbeaver.com/film/DVDCompare/greatdictator.htm> [28. svibnja, 2013.]

Slika II.4.1. Kadar iz filma *Casablanca* (1942.). Drugi svjetski rat bio je pozadina radnje ove iznimno popularne i hvaljene drame.¹¹⁹

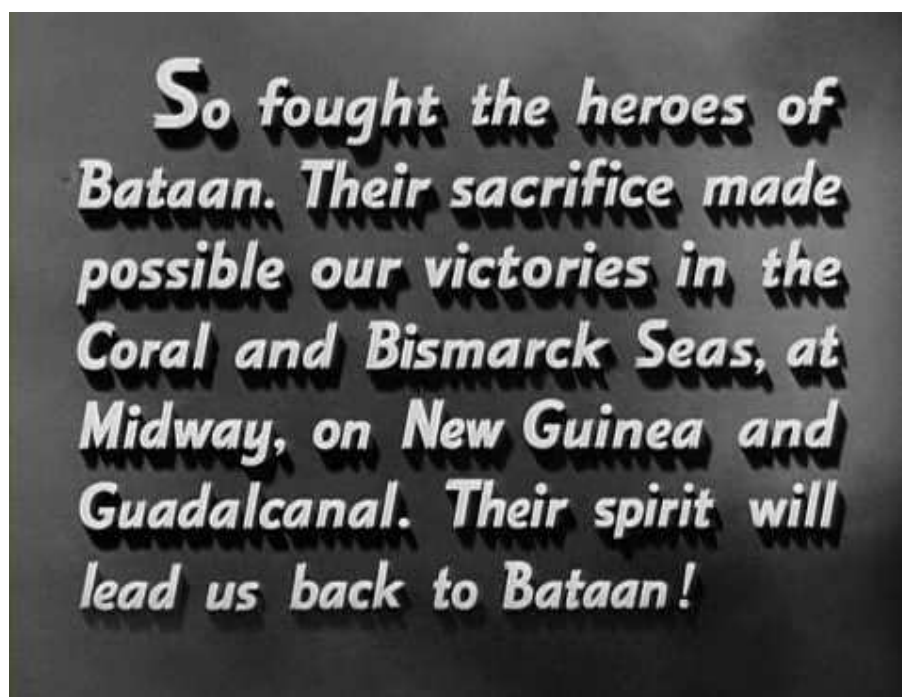
Slika II.4.2. Kadar iz filma *Mrs. Miniver* (1942.). Vjerojatno nijedan film nije toliko zbližio Amerikance i Britance u zajedničkoj borbi.¹²⁰

¹¹⁸ Slika preuzeta s internet stranice http://www.dvdbeaver.com/film/DVDReviews25/sergeant_york.htm [28. svibnja, 2013.]

¹¹⁹ Slika preuzeta s internet stranice http://www.dvdbeaver.com/film3/blu-ray_reviews56/casablanca_blu-ray.htm [28. svibnja, 2013.]

Slika II.4.3. Kadar iz filma *Yankee Doodle Dandy* (1942.). Mjuzikli su bili efikasan spoj zabave i patriotskog zanosa.¹²¹

Slika II.4.4. Kadar iz filma *Bataan* (1943.). Odjavni tekst naglašava kako su žrtve Bataana bile pokretač pobjeda na Pacifiku.

¹²⁰ Slika preuzeta s internet stranice <http://www.dvdbeaver.com/film/dvdcompare2/mrsminiver.htm> [28. svibnja, 2013.]

¹²¹ Ukoliko izvor nije posebno istaknut, tada je slika nastala od materijala koji su u vlasništvu autora teksta.

Slika II.4.5. Kadar iz filma *The Purple Heart* (1944.). Američki piloti hrabro trpe torturu svojih japanskih uznika.¹²²

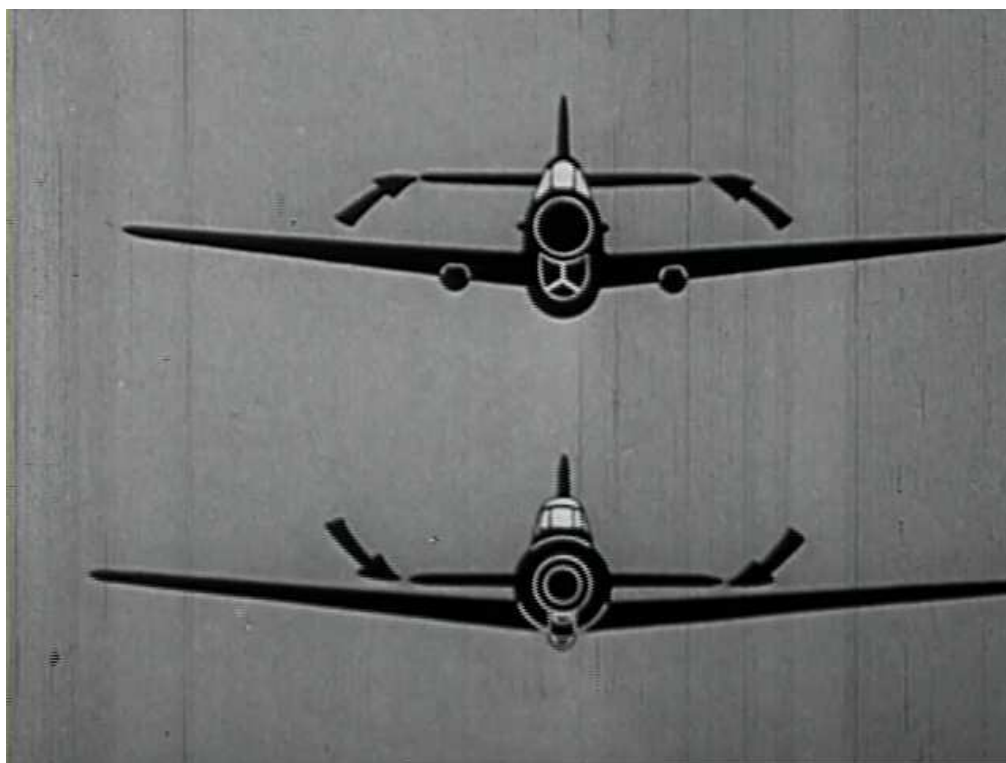
Slika II.6. Kadar iz filma *Der Fuehrer's Face* (1943.). Kao stanovnik košmarnog Nacilanda, Donald nakon buđenja pozdravlja Hitlera, Hirohita i Mussolinija.¹²³

¹²² Slika preuzeta s internet stranice

http://www.dvdbeaver.com/film/DVDReviews21/purple_heart_dvd_review.htm [28. svibnja, 2013.]

Slika II.7. Kadar iz filma *Mission to Moscow* (1943.). Američki veleposlanik Joseph E. Davies (Walter Huston) susreće se sa Staljinom (Manart Kippen).

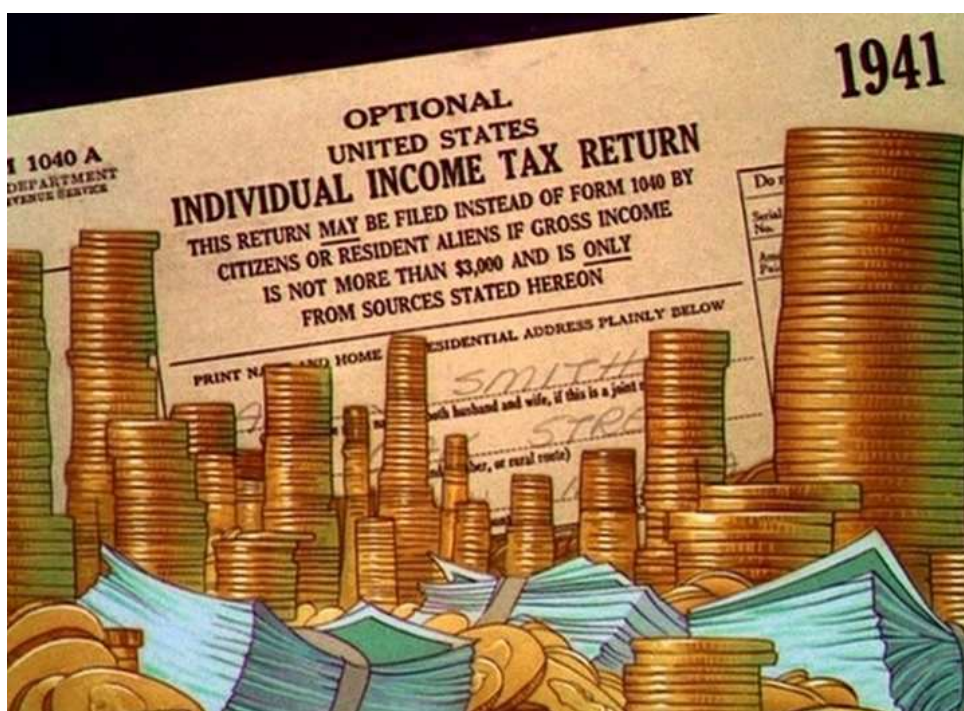
Slika II.8. Kadar iz filma *Recognition of the Japanese Zero Fighter* (1943.). Edukacija o pravilnom raspoznavanju neprijateljskih aviona bila je iznimno važna za vojne pilote.

---

¹²³ Slika preuzeta s internet stranice <http://www.disneyshorts.org/shorts.aspx?shortID=359> [28. svibnja, 2013.]

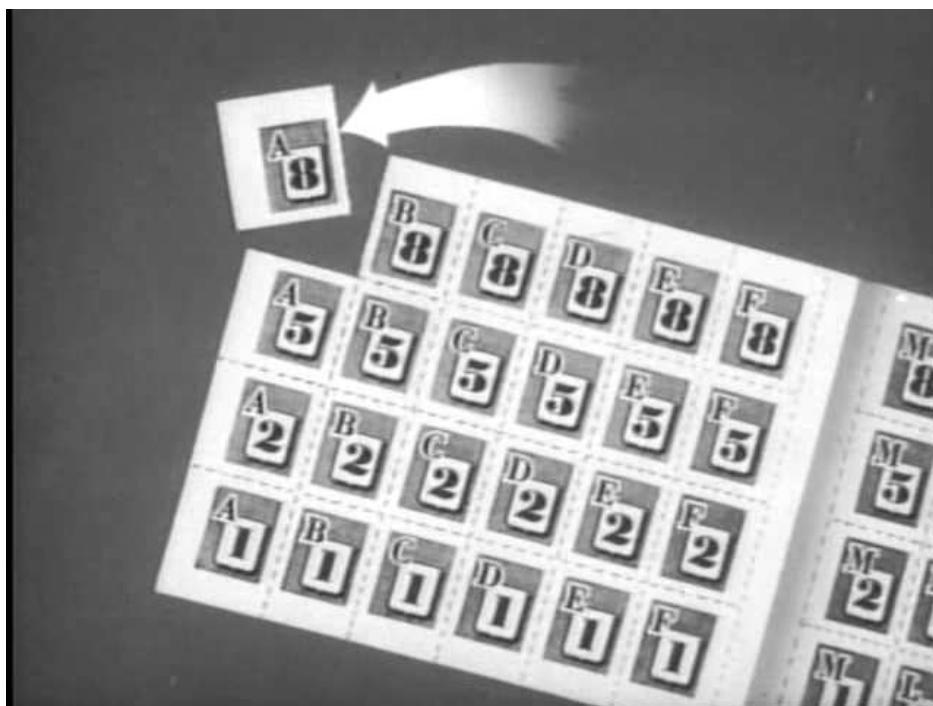
Slika II.9. Kadar iz filma *The Thrifty Pig* (1941.). Namijenjen kanadskoj publici, ovaj film modificira priču o vuku i tri prašića pretvarajući vuka u nacista koji razara domove.¹²⁴

Slika II.9. Kadar iz filma *The New Spirit* (1942.). Informiranje o važnosti pravovremenog i učestalog plaćanja poreza za funkcioniranje ratnog stroja i ostvarenja pobjede.¹²⁵

¹²⁴ Slika preuzeta s internet stranice <http://www.disneyshorts.org/shorts.aspx?shortID=332> [28. svibnja, 2013.]

II.10. Kadar iz filma *Point Rationing of Foods* (1943.). Informiranje o funkcioniranju bodovnog sustava prilikom kupnje racionaliziranih namirnica.

Slika II.10. Kadar iz filma *Out of the Frying Pan Into the Firing Line* (1942.). Minnie konzervira kuhinjsku mast kako bi se mogla koristiti u ratnoj industriji.¹²⁶

¹²⁵ Slika preuzeta s internet stranice <http://www.disneyshorts.org/shorts.aspx?shortID=339> [28. svibnja, 2013.]

¹²⁶ Slika preuzeta s internet stranice <http://www.disneyshorts.org/shorts.aspx?shortID=349> [28. svibnja, 2013.]

Slika II.11. Kadar iz filma *Saludos Amigos* (1942.). Donald se druži sa svojim novim prijateljem, Joséom Cariocom, brazilskim papagajem.¹²⁷

Slika II.12. Kadar iz filma *Lifeboat* (1944.). Canada Lee tumači ulogu mornara Joea Spencera, jednog od brojnih likova u filmu.

¹²⁷ Slika preuzeta s internet stranice <http://www.disneyshorts.org/shorts.aspx?shortID=366> [28. svibnja, 2013.]